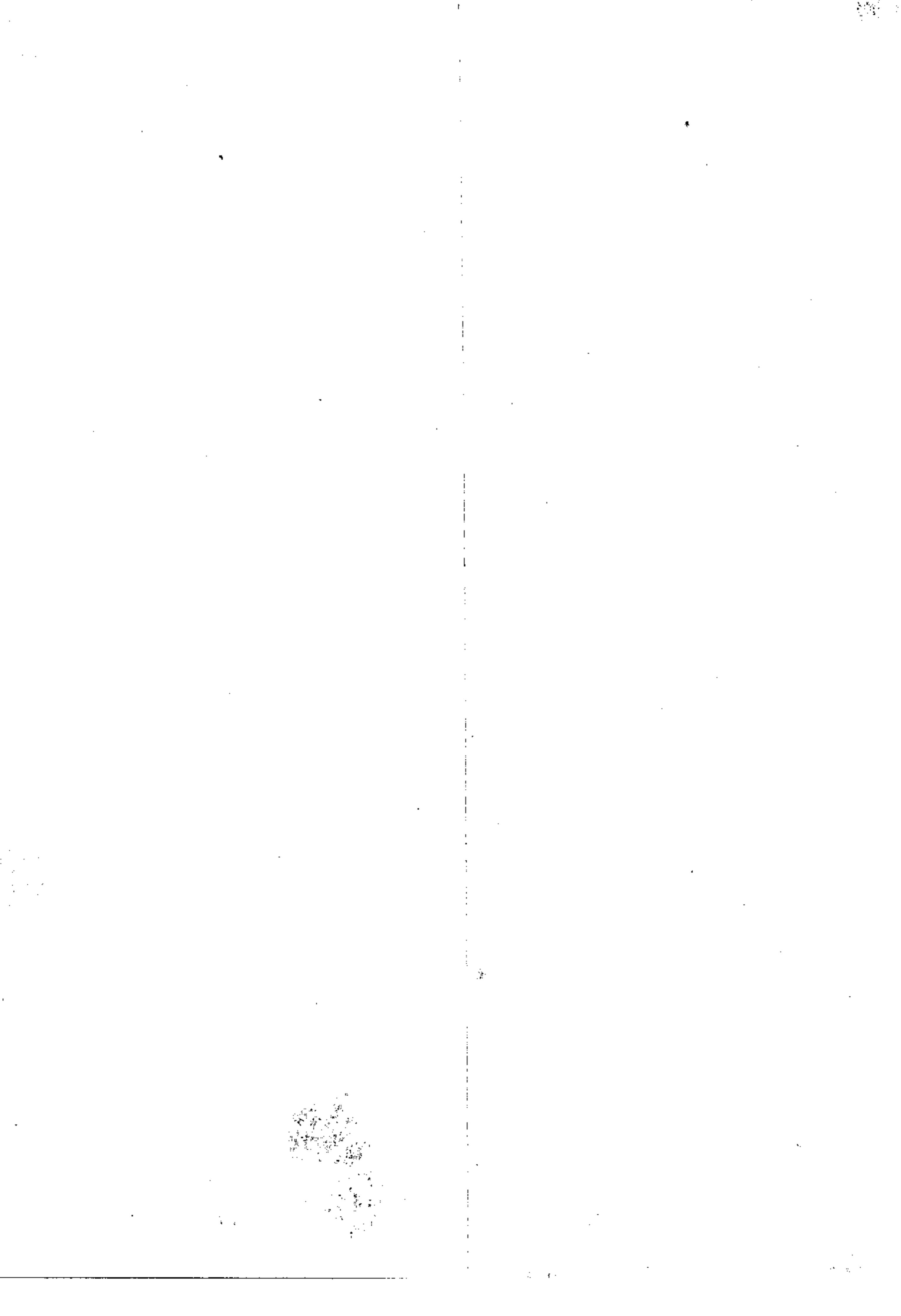

ספר שמיני

מספורי תחסידים

מהרב ועוד

א

בארץ רחוקה*

איש יהודי היה בארץ וולכיה, ושם האיש אליעזר. והיו האיש הזה בריאכהן וברי אורין, ירא את ה' ונושא ונותן באמונה. הוא היה גר בבית-מלון קטן, בנוי על חוף נהר, בו אניות יהלכון, והנהר יפליג בין שתי שדרות הרים וגבעות. רוב העוברים ושבים לא התעכבו שמה, רק אלה שכלתה להם צדה סרו אל הבית; ובעלו היה מאכיל ומשקה לכל בא ולא הבדיל בין מי שמשלם ביד רחבה ובין מי שאינו משלם. גם אשתו אישה כשרה היתה. עושה בכל דבר רצון אישה ולא קבלה על ה', אף כי סגר את רחמה.

ויהי ביום אחד, כי שבתו רגלי אורח אצלם, והאיש יושב לכדו ומכיש אל החוף וחושב על דבר אלהים, שבאו בברית עם עמו ועל דרכיו, כי נמחרו מבני-האדם, באו שודדי-ליל בספינה וישבו אותו ויעבירו אותו ארחות ימים וימכרו אותו לעבד לבני שבט אחד מבני העמים. וישב שם ימים רבים. פעם עלתה במחשבתו לברוח ולשוב אל ביתו ואל נהו, אבל מן השמים עכבו בידו. והוא משרת את אחד מן השרים היושבים ראשונה במלכות, ויעבדוהו באמונה וכל אשר עשה הצליח בידו. וירא אדונו כי ה' עמו, ויגדלוהו ויפסרוהו מכל עבודה רבה ויפקדוהו אך על ביתו; והיה בבוא השר משער המלך, עליו היה לצאת לקראתו ולהביא לו ספל מים.

יום אחד שב אותו שר מחצר המלכות סר וזעף, ופניו אין אתו כתמול שלשום, ויגש אליו אליעזר ויאמר לו: אל נא יחר אף אדוני עלי, אם אשאלך מדוע פניך רעים? ויען אותו השר לאמר: סכנה מרחפת על ארצי מפחד אויב, שקם עלינו עתה להכחיד אותנו, והוא חזק ממנו. ענה והשיב לו: אל תדאג, לה' התשועה!

ויבוא מלאך ה' אל אליעזר בחלום הלילה ויגל לו תחבולות המלחמה, איך לנצח אותו האויב. וישכם בבקר ויגד הדבר אל אדונו. ותכשר התחבולה בעיניו וירץ אל מלכו להגיד לו את חזון עבדו. והיו בשמוע המלך את דברי השר, ויקרא בעליצות נפשו: עשה נעשה כדברו וזר הנצחון יהיה על ראשינו. ויתן צו לכל פקידיו ולכל אשר על הצבא אשר על הרי המבצר לעשות כדבר אליעזר. וינצחו ביום-קרב את כל מחנות האויב ויגרשו אותו מן הארץ.

ויגדל המלך ויגשא את אליעזר בגלל הברכה אשר הביא לארץ ויעשהו לאחד מרואי

* קצור מספור-אגדי, נדפס ב"המגיד" בשם "שני עולמות" ובא ב"ספר חסידים", ורשת תר"ם.

פניו ויעשיר אותו עושר רב. והוא יושב בחצר המלך כאחד החורים. אולם את שבתו לא יעשה חול ולא יתנאל בפת-בגס ומתחת מעטה הארנמן לבש שק. ויאלצו המלך לקחת לו אשה את בת משנהו, והוא לא נגע בה. כל הימים שקמה הארץ באין מחריד, מאז היה אליעזר לאחד מיועציה; ונפשו הומה בסתר, בראותו אותה העיר על תלה בנויה ובזכרו שעיר אלהים מושפלת עד שאול תחתיה. ותצק לו האשה יום יום ותשאלהו לאמר; למה נסלו פניך? והן כל משאלות לכך ימלא המלך ואך את כסאו יגדל סמך. ויאמר אליעזר אליה: הנני לגלות לך את אשר עמדי, נגב נכתי מארץ-העברים. ותחרד בת המשנה מאד, כי הן אסור היה לבני עם היהודים לצעוד על אדמת הארץ הזאת, וכל העובר על החוק הזה אחת דתו למות. ותחן האשה אותו ותשלחו בסתר לארצו ותעניק לו מתנות רבות ותתן לו הרבה כסף וזהב.

הוא אך הרחיק לצאת מן הממלכה הזו ויבואו שוודים ויקחו ממנו את כל אשר לו ואותו שלחו ריקם. ויהי תועה ימים רבים, נודד ממדינה למדינה ומעיר לעיר, וכמעט נלאה נלאה מכל העמל הרב. ונגלה אליו אליהו בדרך ויאמר לו: אל יפול לבך ושבת אל ביתך ומצאת את אשתך בחיים יושבת ומחכה לך; ובזכות נדודיך הרבים יולד לך בן, אשר בו ישראל יתפאר, וקראת שמו ישראל. ההוזה חרל לדבר וילך לו. וישא הנודד את עיניו וירא שביל אחד ישר, וילך בשביל ההוא ויבוא בעוד ימים אל ביתו. והוא אז כבר זקן ושבע ימים, כי רבה העת אשר בלה בארץ הרחוקה.

ויפקוד ה' את אישתו, אם גם היא זקנה היתה, אחרי בלותה היה לה עדנה ותלד לו לעת מועד בן. ויגדל הנער ויגמל ותמת אמו, ויקברה אביו הזקן במורד ההר. עברו אך ימים ויגידו לאליעזר מן השמים: צו גם אתה לביתך ונאספת אל אבותיך. בין-ערבים היה: תחת אדם השמים ישב האב עם בנו, השיבה והבחרות, ומנוחת-עצב מלא את פני היקום. ידע רבי אליעזר, שבנו זה הקטן צפוי לגדולות ועתה בעודנו כאנו ישאר עזוב לגפשו. ויקחהו על זרועותיו ויאמר לו: אהובי בני, הנה אתה תאיר טי — וזכרת תמיד כי ה' עמך!

ויכל לדבר ויאסף את רגליו וימסור את נשמתו לשוכן מרומים.

ב

שכר מצוה*

בכפר אחד בין הרים גדולים, אשר בקצה פולין המדינה, היה דר איש יהודי אחד, ושמו אליעזר, ולו אשה ושמה חנה. והיה האיש הזה ירא ה' והוא משתוקק תמיד להכניס אורחים בביתו. והיה מעונו רחוק מאם-הדרך, וישכור לו נער אחד מבני האכרים, כי ישב על יד שער הכפר, ויצוהו לאמר: כי יראה לכל עובר-אורח את הדרך אליו ולא יתן את הנר לתעות בכפר. ונראות אליעזר זר הולך היה רץ לקראתו והיה נותן לו שלום ולוקח מעל שכמו את החבילה, והיה מבקשו לסור אליו ולרחוץ את פניו, ידיו ורגליו, ולאכול כי רעב, ולהטיב לבו במים כי צמא. ואם עני היה האיש הזה, היה נותן לו מתנתידי;

* אגדה על דבר תולדת הבעש"ט בנוסחא אחרת, נדפסת ב"הבקר".

זאם מן הבישנים היה, היה שם בחפציו מתן כסף בכתר, והיה משמשו והיה מדבר על לב כל קשה יום. ואשת אליעזר גם היא היתה אשה כשרה וטובת לב בקבלת-אורחים. זאם גם בנים לא נולדו להם, לא המרו את פי ה' ולא שאלו אחרי דרכיו, ויחיו שניהם בתום ובעשות צדקה וחסד.

ויהי היום ויתיצבו במרום בני אלהים וידברו על אדות דרי מטה ויהללו את ההנהגות הטובות של היהודי הכפרי הזה, כי אוהב הוא את הבריות ומקרבן ותמים פעלו עם בני אדם, לא יבדיל בין עשיר לעני, ואינו עושה פדות בין ירא ה' ובין איש פשוט, כי יבואו אליו. ויבא אחד מבני סמאל ויתערב ביניהם ויפתם להביאם בנסיון, למען יראו, אם לא יסור אז ממדתו וישאר נאמן ללבו. וישאלו לאמר: מי ילך לנסות את אליעזר? ויאמר השטן: שלחו אותי אליו וארד מטה ואתחפש ואראה, אם לא יקלל אדם, אם יחשוב שעול בלבבו. ויען אליהו הנביא ויאמר: לא טוב הדבר, כי ילך הוא ודרכורמיה, אני אלך ואנסה את אליעזר ואראה לכם את צדקתו. ויענו בני מרום ויאמרו פה אחד: טוב כי ילך אליהו התשבי ולא ילך השטן.

וירד אליהו משמים ארצה ויתלבש בעני ויבוא הכפרה. ביום השבת בצהרים, במקלו ובתרמילו, וידפוק על דלת בית אליעזר ויאמר: תנה לי מקום לנח, כי באתי זה עתה מן הדרך ועיף אני, ואליעזר לא הוכיח אותי על כי חלל את יום הקדוש, אשר צוה האל לנח בו, ויתן לו שלום ויבקשו להניח את משאו ולנח, ויבא לו מים לרחוץ, ותנה אשתו הביאה לו אוכל, ויאמרו לו: סעד אדוני, כי רעב אתה מן הדרך.

ויתפלא אליהו על תמימות האנשים האלה ויחרש. ויעש את עצמו כאוכל מאשר הגישו לו, ולא ברך ברכת המזון. לנסותם עוד, וישב עמם עד כי נטה היום ולא התפלל תפלת מנחה, וגם על תפלת ערבית עבר. ובכל זאת לא נתן אליעזר את האורח המור ללכת לדרכו ויאמר לו: על כן באת בצל קדתי, לין אצלי הלילה וקמת בבקר ותלך לדרכך בכי טוב. וישמע אליהו וישאר אצלו וישרת אותו אליעזר, ויציע לו את המטה, ותנה הביאה סדין לבן ומכסה להאורח.

ויהי ממחרת וישכם אליהו לדרכו, וכבר קם אליעזר משנתו להתפלל, ויתן לאליהו מסתיד וגם צדה לדרך נתן לו, כאלו לא עבר האיש אתמול על מצות ה' לבוא ביום קודש, והוא ירא את ה' מנעוריו.

וירא אליהו את לבו הטוב של אליעזר ויתנלה לו, ויאמר אליו: דע כי אליהו התשבי אני ובאתי רק לנסותך ולראות, אם לא אמרה את לבך. ועתה ראיתי, כי „אהבת ישראל תקועה בלבך“ ולא גבה לבך להוכיחני על מעשי. ובשכר זה, כי עמדת בנסיון, תזכה לבן, אשר יאיר עיני בני ישראל. ויעלם אליהו ואיננו. ויפול אליעזר על פניו וישתחו, ותנה כי שמעה את הדבר ויפג לבה והאמר: חסדי ה' רבים!

ויהי לתקופת השנה ותלד האשה בן, ויקראו אותו בשם ישראל. והם סבר היו באים בימים, ולא זכו לגדל את הבן הנולד להם, וישכבו עם אבותיהם, בהיות בנם היחיד עוד גער קטן. ויגדל הנער מעצמו וימצא את ה' ואת דרכו בהיותו בודד, ויצא שמו בכל הארץ. ורבים השיב מעון, ויהי לאחד מרבי ישראל.

ג

האמהות*

בימים קדומים חי איש חסיד אחד אוהב רבותיו ומתגעגע לשמוע חמיד מן הגדולות אשר עשו. ועוד ביותר דבקה נפשו במורה החסידים, שחשבהו למלאך שלוח ממרום להפיץ אור בין בני אדם. עשר פרסות היה יכול ללכת בדרך, לדבר עם איש אשר חשב עליו, שהוא יודע לספר דבר על דבר הרב; ובעד כל שיחה וספור מטנו היה נתן כל חללא דעלמא.

ויהי היום, והוא נסע לרבו ליום מועד ושבת ויתע מני דרך, וישב על עקבו, וירא כי תעה עוד יותר. וכה סבב כל היום, עד כי רד השמש. ויהי ערב וחשך, וערפל כסה את עין הארץ, ויתירא ללון בשדה בלילה מפני היות היער, ויתפלל לאלהיו: אנה הביאני למושב בני אדם; ויפקח ה' את עיניו וירא נר נוצץ מרחוק וילך לאור הנר עם עגלתו. ויבוא לכפר אחד וכלב לא חרץ לשונו.

ויהי בעמדו שם ולא ידע אנה יפנה, והוא עיף ויגע, ויאספהו איש זקן עברי הביתה ויתן לו מקום ללון ומספוא לסוסיו ויאכילהו וישקהו בסבר פנים יפות, וימצא הזקן חן בעיני האורח החסיד, וירא כי רוח בו וכי טוב לב הוא, ואם גם גדול הוא ממנו בשנים ונשוא פנים, לא מנע את עצמו מלשרת אותו. ויאמר לנפשו: לא לחנם הביאני ה' אל המקום הזה, אנסה דבר אל בעל-הבית, אולי שמע הוא על דבר איש ישראל, ויודע דבר על אדותיו. וישאל את הזקן לאמר: הידעתם דבר על דבר הבעל-שם? ויאירו פני הזקן ויאמר: אמנם אדע רבות על דבר הצדיק הזה, ואחת מפלאיו אשר עשה הלא היא היתה בעריש ילדותי...

וישב הזקן על מושבו, והחמיד לוקח לו הדום לרגליו, ולא נתנו לעשות זה, ויאמר הנח לי: לשמוע דבר מפרשת המורה היא אצלי בקבלת-התורה, וישב ויקשב, והזקן סתח את פיו ויספר:

„אבי מכובדי, הריני כפרתו, היה מתושבי כפר זה והיה איש תמים, הולך בדרכי ה' ומקיים מצותיו כפשוטן ובדרך חסידים, שמקרב באו אנו, לא הלך ואל תהלכותיהם לא שעה. וכאשר הופיע שמש רבי ישראל בן אליעזר והתישב בעיר סמוכה לכפר ההוא ורבים החלו לשיח בנפלאותיו, לא פנה אליו, לא מחוסר-אמונה עשה כך, רק באמרו אל לבו: אל תנסו את ה' ואל תבקשו נשגבות! יום יום ספר כל עובר חדיש שמעוהו מהרב הזה וסיעתו; ורבים מעידים, כי ה' השרה שכינתו על האנשים האל וכי מיום נסחם חזון מישראל לא היה עוד כה. אבל אבי לא סר על ידי זה ממעשיו וממנהגיו עד עתה, והוא גם היה כבר בן חמשים, עברו רוב שנותיו בפשמות ותמימות, ואיך יחל לעבוד את ה' בדרך חדש, כי נפלא ממנו?״

„רק אמי מורתי, זכרונה לברכה, הוסיף הזקן לאמר, רק עם אמי היתה רוח אחרת. היא היתה אשה כשרה וצנועה, ששמרה רצון בעלה ודרכו דרכה; אבל הפעם הרגישה

* על פי חומר שאסף צבי קרדונר איש מזבין. — נדפס במכ"ע הג"ל.

את האור החדש, ותציק לאבי, כי ילך להרב הזה לבקש ממנו ברכה, כי לא הרת ללדת זה כמה שנים, ואחרי הבנות השלש שילדה לו, לא פקדה ה' עוד ובן לא היה להם, ואני לא נולדתי עוד. ולא אבה אבי שמוע לה."

"ויהי מקץ ימים ותהר אמי לשמחתה ולשמחת אבי, אכל הגה ימי הריונה אלו היו קשים מכל אלה שהיו לה, ולא יכלה לעשות בכל מלאכה בכית. ואז בקשה עוד הפעם את אבי ללכת אל אותו הרב. ואבי עמד על דעתו ויאמר: ה' יעזור לנו כאשר היה עמנו עד עתה. אבל ההקלה לא באה. וכאשר קרבו ימי הילדה הפעם, ותפחד אמי ותדבר שוב על לב אבי, כי ילך להצדיק אשר תבטח בו ולבקשהו כי יתפלל בעדה, ויאטם אזנו משמוע לה ויאמר. אשרי אדם בוטח בה'!"

"ויהי בכוא ימי האכנים ותקש אמי בלדתה ותבוא בסכנה, וידי המילדת רפו להושיעה וגם היא ידעה שהרב רבי ישראל, מושיע הוא בכמו אלה, ותקרא לאבי החדרה ותאמר אליו, כי אם לא יודרו ללכת תיכף אל "בעל המופת" הזה, אז בנפש אשתו הוא, ולא יאבה ה' סלוח לו. לשמע דברים כאלה לא יכול עוד אבי להקשות את לבו, ויחבוש לו סוס וירכב אל העיר הקרובה, אשר שם גר הרב."

"וסער גדול בא בלכתו ויחרדו האילנות בהיער אשר עבר. ומי הגהר הבא אחריו המן ויעלו על כל גדותיו. כמו מן השמים נלחמו את אבי למנעו מדרכו. הסוס נכשל בדרך, ואבי לא אמר נואש ויתגבר על כל המכשולים ויבוא אל עיר מגורי הבעל-שם אחרי חצות הליל."

"בכל הבתים היה אופל בכואו, וכל יושבי העיר הוזים שוככים על מפתם. ורק בחדר אחד מבית קמן יאיר הנר, ויקרב אל הבית שם, ויאמר לדפוק בחלון ולשאול למשכן הצדיק. ויבט חרש שמה, וירא איש זקן יושב על יד השלחן, ופניו מאירים וארבע נשים זקנות עומדות למולו, והן לכושות לבנים ועל ראשן תופיע נהרה ויחרד מאד וירא לגפשו לדפוק עוד; וירא בית המדרש סמוך לבית הזה ויאמר: אלך ואעיר את השמש. ויהי בפתחו את הדלת, ויבהל וישתומם, כי הגה אותו זקן, אשר ראהו לפני רגעים בחדרו, וישב שם בבית המדרש מוטה לארץ ועורך חצות... ויאמר לעצמו: אין זה כי רוחי אין אתי. וילך משם אל הבית ויבט בחלון החדר; והנה עוד אותו זקן יושב על מקומו וארבע הנשים עומדות אצלו והאור מאיר על ראשן. ויפחד מאד ויאמר: אלך שוב אל בית-המדרש, כי שם בית-אלהים ולא יאונה לי רע, והנה הזקן גם שם יושב על הארץ כבתחלה, ומורא גדול נפל עליו ולא ידע את נפשו... ופתאם התעורר היושב ממקומו ויקרא בקול: פתחו שערים! ויתעלף השומע ולא עמד עוד רוח בו. והנה נפתחה דלת בית החדר ויצא אליו האיש הזקן ויגע בכתפיו ויאמר לו: קום והתעורר וירדת אל ביתך, כי אשחך כבר ילדה זכר, וקראת את שמו ישראל כשמי, ויהי הדבר כן. והנה אנכי הוא הנצב לפניכם בזה. וישכם הרב החסיד בבקר וירחץ ויפרד מעל הזקן בשלום וישב בעגלתו ויסע אל רבו, ויבוא אליו עוד במועדו. ובספרו לו את המעשיה, אשר שמעו אזניו, ויען ויאמר לו: הן גם אני ידעתי, ומרבתי שמעתי, כי אותן ארבע הנשים היו האמהות שרה, רבקה, רחל ולאה.

השכור ומפתח הנשמים בידו*

בימי הרב רבי ישראל היתה בקיץ אחד עצירת נשמים ימים רבים. השמים היו כנחושת ומטר לא ירד ארצה ויתבשו כל השדות והכרמים, התמעמו הנהרות ויושבי הארץ יראו מאד, כי תבא שנת רעבון גדול, ובר מן השנים הקודמות לא הבינו להם. ויגזרו ימי תענית-צבור בכל עיר ועיר ויענו בצום נפשם וישפכו לפני ה' שיחם, והוא לא שמע להם. בכל יום ויום עלה השמש ויקדח כל ירק וכל עשב. ותרעבנה הבהמות בשדה מאין מרעה, ויתיקר שער הלחם ויצעקו העניים ולא קם עוד רוח באדם!

ויבאו תלמידי הבעל-שם לפני רבם ויקכלו לפניו ויבקשו אותו, כי יתפלל לפני ה' כי יפתח את שערי השמים, ויען ויאמר להם: לא בידי מפתח הנשמים עתה. ויאמרו אליו: איך יוכל אדוננו לראות במותנו אנו וטפטנו ובהמתנו לפניך? ויאצו בו ויתחננו לאמר: עשה למען עמך, רבנו, ואם פשענו וגדול עוננו, עשה למען תיגוקות של בית רבן, שלא טעמו טעם חטא. ויאמר הבעל-שם: סר כחי מעלי עתה ואיני יכול לגשת לפני האלהים, אבל הרחק עשרים פרסה מזה יושב בעיר קטנה איש, שישמו ראובן ושם אביו יעקב, לכו אליו; והיה אם יעתר לכם להתפלל בעדכם, כי אז יבוא הנשם ממעל, ולכל בני עולם תהיה הרוחה. — ויתמהו האנשים על אשר לא יתפלל בעצמו לפני הקדוש ברוך-הוא — אבל הם התרגלו לשמוע בקול רבם ולא להרהר אחרי מדותיו, וישימו לדרך פעמיהם ויבואו לאותה העיר, שלשה אנשים חשובים ואנשי מעשה, ועיני כל ישראל צפויות אליהם.

וישאלו בבואם את אנשי העיר ההיא לאמר: היש אצלכם איש קדוש, שישמו ראובן ושם אביו יעקב? ויענו כלם: לא היה כזה בתוכנו וקדוש לא ישכון בגבולנו, אנשים פשוטים אנחנו. ויאמרו הצירים: חקרו ודרשו, כי לא לדבר ריק שלחנו רבנו הנה. ויאמרו בנים אנחנו ואמת אנחנו דוברים; האיך אשר אתם מבקשים אין ולא ידענו כמותו. ויען איש אחד מן הקהל לאמר: אמנם סמוך לבית-עלמין שלנו יושב בבית איש עברי אחד, והוא שותה שכור כל הימים, וכל תרופה לא צלחה מלהשיבו אל דרך הטוב, שמו ראובן בן יעקב.

ויאמינו האזרחים, כי מורם לא התל בהם וילכו אל הבית, אשר הראה האיש להם, והבית שפל הקומה, קירותיו עקומים והדלת שבורה ופתוחה. ויראי בחדר צר, שחוד תארו, איש בבגדים קרועים, על רגלו האחת מנעל והשנית יחפה, ישן על גבי הקרקע, מצע התבן שתחת ראשו נמוט — ודיר יוצא מפיו ונוזל. והם באמונתם ברבם לא נסוגו אחור וינסו לעורר אותו, ולא הקיץ השוכב, וימשכו אותו בידיו, ולא נע. ויאמרו השכנים: לשוא עמלכם. אחרי ששתה הלז לרויה, הוא שוכב כל היום דומם וכל דבר שבעולם לא יקים איתו על רגליו; והיה אם דבר לכם אליו, עליכם להמתין עד הבקר, כי אז הוא רוחץ מעט את ידיו ואת פניו ומתפלל תפלה קצרה, במרם יחל לשתות. — ויעשו

* לקוח מספר מעשיות. — נדפס שם.

האנשים כן וילינו בעיר הלילה, ובכקר השכם קמו וימהרו אל המקום, וימצאו את האיש כבר עומד בטליתו הקרועה וזקנו המעוכת ופניו השחורים כפני שד. וכמעט קט, עוד לא הספיקי לומר דבר, והוא כבר חולץ את תפלו ומושיט ידו אל הבקבוק המלא העומד לפניו. ויחזיקו בו הבאים ולא נתנוהו לנגוע אל המיזקה. ויאמרו לו: הרב ישראל בן אליעזר שלחנו אליך, כי תתפלל בעד ירידת גשמים. וינער האיש בהם ויאמר: אינה רוח עבר עליכם לבוא אלי? הניחוני ואשחה! ולא נתנוהו האנשים לעשות כן, ויאבק עמהם; וירא, כי לא יכול להם, והמה הפצירו בו, וחזרו ושלשו שאלתם: עשה מצות רבנו, כי שלחנו אליך, ויקרא האיש בקול גם ויאמר: רבנו של עולם! עמך ישראל צריכין למטר, אנא פתח ירך והמטיר להם גשמי ברכה די מחסורם. הוא עוד מרם כלה לדבר, והנה התקדרו השמים בעבים, וימהרו האנשים ללכת כי כבר החל הגשם.

ה

הפגישה*

להרב רבי ישראל בעל-שם היה תלמיד אחד עניו, והוא נחבא אל הכלים בעמדתו ובמעשיו, וכמספר התלמידים הגדולים בעלי ההשגות לא התחשב ולמושב רבו לא נדחק לשיח במסבו בעניני העולמות העליונים והכונות הגדולות, כי אמר יחוד-האלהים ישוג האדם גם בהשכמת הבקר הפשוטה, בנתינת פרוטה לעני ובאמירת קריאת-שמע מלה במלה, כנתיב בהסדור. יום רדף אצלו יום, ובכל חליפות העתים התדבק את קונו ויעכדהו כלב שלם. אולם לדבר אחד התגעגע תמיד, — כי יקח איתו רבו פעם אחת בחייו ללוותו בדרך נסיעתו. ונסיעות הרב רבי ישראל, שהיה עושה לרוב במוצאי-שבת אחרי ברכת ההבדלה, והיה עובר בזמן קצר בסוסו הדל ובעגלתו הפשוטה ימים ומדינות, היו מפליאות טאר.

שנה שנה הבטיח לו רבו, כי יטלא את משאלות לבו כביא העת, והעת ארכה... כמעט בלי-באי סוד הרב זכו להבכור הזה לצאת עמו פעם בדרכו זה, אבל התלמיד הזה לא זכה עוד לכך.

ויהי בליל מוצאי-שבת אחד, הוא ישב בבית המדרש בפנה והתנמנם ויחלוס; והנה רבו קורא לו, כי יסע עמו עתה, וישמת וייקץ; והנה באמת שמשו של הרב עומד עליו ואומר לו: מהר לרבנו, העגלה כבר רתומה והוא מחכה אליך, כי תלך עמו בדרך. ויגל לבו ויקפוץ החוצה ויעמוד כרגע לפני בית הרב.

וימצא את כל הכנוסיה והחכריה הקדושה סובבת את העגלה, רבו כבר ישב בתוכה וקורא לו מרחוק: קום ושב למולי. ולא יכול להשיב דבר, כי פג רוחו טרוב שמחה; וירימוהו החכרים בידיהם, וישיבוהו סמול הרב ויאמרו: שלום! והעגלה אך זה ממקומה, וכמעט רגע נעלמה העיר מעיניהם והם הגם על פני השדה. אלקסיי המנהל הפנה כדרכו ברמיזה הרב ערפו אל הסוס.

* לקוח מספר "ספורים נוראים" — נדפס ש.ש.

ויסעו כל הלילה באין דובר דבר, כי חרדת השתיקה נפלה על לב הנוסע, ויבואו ממחרת הבקר לעיר רחוקה, רחוקה מאד. שם נחו מעט והתפללו תפלת שחרית בקצרה ויסעדו לבם בפת הרבה ויסעו הלאה, והעגלה כמעט מרחפת כאויר. הגה הם עוברים על פני יערות ונהרות, ערים וכפרים. סוס כחוש כזה עושה בדרכו חצי מיל בשעה, והם מדלגים ממש על הארץ; והתלמיד אינו שואל את הרב, אנה יבואו ולאן פניהם מועדות. ויהי ערב ויהי בקר, ויסעו כל היום ההוא ולמחרתו ולמחרתים. הם עוברים מדינה מדינה, הגה הם כבר באו בירכתי ארץ ואין דובר דבר. ויבואו ביום הששי אחרי צהרים לכפר אחד עני מאד ודל, אין בו שיח ועץ פרי, הבתים דלים ושפלים והחלונות שבורים, והאנשים אשר פגשו בחוץ כולם הם טוכיאלהים, זה מוכה שחין, זה פסח שתי רגליו, זה קטע ידיו וזה עור. את ממלכת העוני הם רואים עין בעין, כמו שלא ראה עוד אדם על פני האדמה. ופה צוה הרב לנוח, הוא צוה להמנהל לעמוד על יד אהל שבור ושחור, וירדו מעל העגלה, ויכוף את קומתו אל החור, שהוא הדלת, ויבואו שניהם יחדו אל הבית פנימה, וכמעט לא יכלו לעמוד בהחדר השפל. על הקרקע הגה מוצע חבן, ושם יושב איש זקן, כמעט רק עורו לבשרו, והוא מצורע מכף רגלו ועד ראשו וחולה מאד. וירא את הבעש"ט ויקם ויתן לו שלום בשתי ידיו וישק לו וידמו לו, כי יבוא אחריו, ויראה לו סתה קטן בקיר ויעלמו בו, והתלמיד עומד ומשתומם על המראה ולא ידע את נפשו.

ויהי כי עברו שתי שעות להתבודדתם יחד, והשמש נטה לבוא, וישב הרב והזקן, ושניהם גרעשים ופניהם אין להם עור. והם הרב והתלמיד, מיהרו לשבת על העגלה, כי כבר רד היום, הסוס הניע את רגליו; ובעוד קטן, והם באו לעיר אחת יהודית, לפני קבלת השבת. ויבואו במלון אחד לשבת בו והתלמיד לא הגיד לשום איש, כי רב גדול ליהודים בא הגה, כי כן צוה עליו. ויתפלל רבי ישראל יחידי בליל שבת ויקדש על חלת לחם בחדרו. גם ממחרת היום התבודד, שלא כמנהגו ביום שבת ומועד. והתלמיד יושב בפנה ולבו קשה עליו. ה' צוה לכבד את היום הזה מעונג.

וירא התלמיד בצהרים בבדקי הדלת את הרב, יושב דומם ועיניו בולטות כמו יוצאות מחוריהן. העולם כמו אינו סובב על צירו, וסר כל בשר ורוח. קראו בספרים אם מצאתם שבת כזו.

והמצוקים נצחו! בצאת יום השבת הרים הרב את ראשו, צוה להכין לו ולתלמידו את הסעודה השלישית, ויטול ידיו ויברך ויאכל מעט. אחרי הסעודה התפלל תפלת ערבית, הבדיל על הכוס וצוה על אלקסי לאסור את הסוס וישבו על העגלה ויסעו כל הלילה, ויבואו לפני עלות השחר להכפר, אשר בו היו בערב שבת, ויעמדו על יד האהל, ויבואו פנימה, והנה הזקן המצורע שוכב על החבן ונשמה אין בו. ויקחו מים לטהרו מהבור הסמוך, והבעש"ט הביא עמו תכריכים ללבושו, ויטענו את המת אחרי כן על שכמם, וישאוהו הרחק מעט אל גבעה קטנה, והנה שם מערה, כמערת המתים הידועה בימי התלמוד והתנאים, וארץ מוכן, וישימוהו בארון. וירד הענן ויכסה את הקבר!

ובשוב הרב מדרכו עם תלמידו לביתו והם גומעים על העגלה, פניו כחמול שלשום; יכול האדם לדבר עמו ולשוח עמו. אז התאזר התלמיד חיל ואמר לו: אנא מורי ורבי, שאלתי ובקשתי מכבודך, כי תאיר עיני על התיוון אשר ראיתי ועל החידה אשר עמדת לפני. פתח הרב ואמר: דע, תלמידי, כי בכל דור ודור יש מעין משיח בעולם הזה, בהתלבשו בגוף אדם ידוע עוני, והוא נושא על עצמו את עונותיהם של ישראל; ואם לא יגיע עוד זמן הגאולה, והוא יחפוץ לדחוק את השעה קודם זמנה, אז בנפש כל ישראל הדגור. דברתי על לב הקדוש בזה. שלא ישדר את המערכות מעלה, והוא באחת ולא ישיבנו, והיה קטרוג גדול ובקש השם להחריב את עולמו, והתפללתי שיקחהו אליו, עד כי יפואו ימי פדות.

יידום התלמיד, ויאמר בלבו: הלום ראיתי פני אלהים מליט פניו. — ויבא אל ביתו ויאסף אל עמו...

ה ח ל י ל *

בימי הרב היה חי בכפר אחד הרחק מקהלת היהודים איש אחד ממקורביו, והיה דרכו באומן וביושר, בה' בטח לבו, עושה מעשיו בצדקה; ובכל שנה ושנה לימי אלול היה בא העירה והיה לו „מקום מושב“ בבית מדרשו של הרב. והיה לאיש ההוא בן יחיד והוא אטום לב ולא אבתה נפשו בלמודים, וגם את האלפא-ביתא לא יכול לקרות, והי כבן שאר האכרים בהכפר ללא-תורה. הוא היה משקה את הבהמות כמוהם ורועה את הצאן ומכה בחליל כמוהם, ואביו נשא את גורלו עמו; ואם גם לא הקיף את רבו בבקשות כי ישנה את לב בנו וישים לו רוח חדש, לא הבין את דרכי ה', מדוע נתן לו בן כזה? ויהי בבוא הנער לשנת שלש עשרה, אז אמר אביו לקחתו עמו לימי התפלה הגדולים לעיר, לחנכו שם מעט, ויסובב הנער בעיר כל הימים בשוקים וברחובות, ורק בקושי עלתה לאספו הביתה, ויתפלל אביו לה, כי יפתח את לב הנער עתה ויתן לו ניצוץ יהודי ולא יהיה יוצא חלציו כציץ טבל ולא יבוש בו לפני קהל עם ועדה.

יום כפודים לבני ישראל! שנה בשנה יתאספו ביום ההוא כל בני ברית כקמן כנדול, כשוע כרל, לשפוך שיחם בבית-האלהים לפני יושב מרום ולבקש סליחה על כל מעשה ופשע, כי רב עון האדם! מלאכי השרת עומדים לימינם, לימין בני האדם, ולעומתם לוחמים עמהם בני השטן. התנגשות עולמות! מלחמת הדורות! ובאותו היום הגדול והנורא התחדשה המלחמה ברוב עוזה: זעם גדול היה אז בעולם כי גבר החטא, ורבו ירי המשטינים והמקטריגים...

לשוא התאזר ראש המתפללים חיל וילך מעולם לעולם לבקש רחמים על בני-ברית, והן בכל מקום בואו, כבר הקדים האויב לבוא. ויבקש את אליהו הנביא ולא מצאו; ויבקש את אחיה השלוני רבו ואיננו; ובבואו לפני היכל המשיח, והנה נסגר... בה עמד לפני עמודו ועיניו כמת. שעות עברו והוא לא התנועע; ואימה ופחד נפלו על פני

* לקוח מ"אמונת צדיקים" ונדפס שם. — וספתי אגדה זו גם ביהודית.

המתפללים ויתפללו בחרדת־קידוש, כי לא יכלו להרים קולם, בראותם רבם עומד כתומר מקשה. מלאכי עליון פתחו שערים לפני עם נדכה ונענה, המבקש על נפשו, אבל השער לא נפתח! השטן בעצמו שומר עליו היום ובידו המפתח של ברזל.

והנער הכפרי עמד בפנה כל היום אצל אביו וירא את שפתי האנשים לוחשות דברים לא־יבינם. והנה הם מביטים בכרכו נייר, המלאים נקודות שחורות, ובוכים בוכים בלם. ורגש עצום אחזוהו, אשר לא ידע אותו מתמול שלשום, רגש מכאיב והוא שם כמו מחנק לצוארו.

בחצר אלהים של הפבע, בהיותו רועה הצאן, היה תוקע בחלילו שירי־מרחב, בעמוד השמש ברום רקיע; ופעם גם הטה נכאים ברדת היום יבא הסתו, והוא שוכב לבדו... ובעמדו כה בעולם זר וסני האנשים מסיקים עצבת, חפץ לשפוך רוחו גם הוא, ויחפוץ לקחת החליל בידו ולתקוע בו. וירא אביו, כי הוא ממשש בצלחתו ויאמר: מה לך שם? ויאמר: חליל! ויחרד האיש ויבהל ויאמר לו: חלילה לך מנגוע בזה, כי זה אסור היום. ולא הבין הנער, מה הוא סח, ויושיט ידו להוציא את הקנה; ואביו לא נתנהו לעשות כזאת ויחזק בו, על ידי מצלית, כי מוקצה הוא החליל, לפי דעת התורה והחכמים. כה עבר סוף תפלת מוסף ומנחה. וכהגיע תפלת נעילה והרב עוד עומד עטוף בטליתו ובתכריכו הלבן מבלי טע, ולב הצבור הישראלי כלו נכנע לפני אל שופט שוכן במרומים, והוא מקשה מפחד אז, בבוא הערב לנעילת־שערים, והם מרם נפתחו... לא יכול הנער להבליג על רגשותיו הסוערים עוד, ותחזק ידו מיד אביו ויוציא את החליל ויתנהו אל פיו ויריע בו בהזקה! — ויבהלו הקהל לדעת מה זה, ויסובו עיניהם לראות מאין יבוא הקול המזור בבית התפלה. והאב נאבק את בנו יחד, וירם הבעל־שם טליתו מעליו ויורה בידו, כי יניחו להנער, ופניו שבו אליו.

כמשא כבד הודם מעל הבריאה. קול החליל מהנפש הפשוטה עלה לשמי מרום ותהי שעת־רצון פתאם, ולא יכול השטן לעמוד עוד. נפתחו כל השערים, ותפלות העם העברי מהיום ומדאשתקד ומכל השנים באו כולן לפני כסא כבודו של אב הרחמן, שומע המית כל פה, וגשמע עתה המלה הרבה: סלחתי כדברך! ולכל עדת בני ישראל היתה הרוחה.

הבאר*

פעם אחת הלך המורה מחוץ לעיר מגוריו מניבות עם החבורה המיוחדת שלו וידבר עמהם בעניני אלהים והישגת האדם, והנה גטה היום, הגיעה שעת תפלת מנחה מהקנת אכות. ומים אין בכל הכבר ההיא לרחוץ בהם את הידים לתפלה כחוק; ונשמות רבות סובכות באויר ומחכות לתפלת הרב, כי ישיב אותן למעונן... השעה היתה שעה של התרוטמות גדולה ותקן־הרוח. ויעמדו החברים סביב הרב בעגול, ויקח הרב את מטהו ויך בו בצור, שהיה עומד מצד הדרך, ויצאו מים חיים וירחצו פניהם וידיהם וינגבום ויעמדו

* על פי החומר, שאסף ר' צבי קרדונר הג"ל. — נדפס ב"הבקר".

להתפלל. איש איש עמד לפני אלהיו. והמים נזלים מבלי הרף ויהיו לבאר ענבעת מסביב הצור.

והדבר נשמע ליושבי העיר, והמה ידעו את המקום, כי לא היו בו מים, ויבואו אנשים רבים לראות במראה המים המפכים וצלולים כבדולה. ויהי שם מצורע אחד, ויקח מן המים ויזרק בהם פעמים ושלש על פניו, ויהי הדבר כמי הירדן לנעמן שר צבא ארם וירפא ועורו הפך לבן מהור. ויהי לנס. ככה היו המים למי-מרפא לכל חולה ולכל מדוה. כל ידוע חולי, אשר שתה ממנו, שב לאיתנו; וכל נפש מרה ומצוקה, שהגיחה אותם אל פיה, ויהיו לה כשמן לעצמות, להשיב את הרוח. פסח כי טבל בו רגלו לא היה צריך עוד למשען כלי עץ; ופעם בא עור בדרך וישם מן המים על עינו ותפקחנה ויהי כאחד האדם!

גם האכרים אשר מסביב הכירו מהר את הברכה אשר בבאר הזאת וינהלו צאנם ובקרום להשקותם בה, וישמנו ויגדלו שלא כדרך הארץ. אילנות שחדלו לתת את פריהם, שבו, כי המטירו עליהם ממים האלה, להוציא פירות טובים למאכל וטרדי עינים. וכי רבו שני עובדי אדמה יחד על דבר גבול שדיהם, ולקחו שני כדים חדשים וימלאו אותם עד החצי מים ויעמידו את הכד האחד בקצה שדמה האחת ואת השני בקצה השנית לעומתו וילינו הלילה, ובבקר מצאו, כי נזלו המים מן האחד ויבאו להכר השני למלאותו, וזה נשאר ריק... וידעו אז, כי בקש בעלו של זה להסיג גבול רעהו. כה היתה הבאר גם לשופט צדק ולמרבח שלום בעולם!

ויהי כי עברו ימים רבים ויאמר ה' לנסות את יושבי הארץ, ותפול חלקת אדמה מנבעה אחת, אשר מסביב לבאר, ותכסה אותה. נסתמה ברכת המים! ויבואו בני היהודים מיושבי העיר הסמוכה ויחפרו באדמה לגלות את הבאר, אבל בקשו ולא מצאו. חולים חולים באו מהלך מאה פרסה בכדי, והמה לא ידעו עוד את דבר הסתלקות המים ויעמדו לפני המפולת במפח נפש, כאותם הגזירים, אשר באו מארץ רחוקה להקריב קרבנותיהם בבית המקדש ומצאו את הכית חרב... באו הצמאים בנפשותם למים החיים, וגאולה לא באה להם. ויצעקו האנשים בצר להם; עד מתי יהי לא תשוב להיות בתוכנו!

ויבא איש זקן לבוש בדים בחלום הלילה אל איש אכר של המגרש ההוא, שבו היתה הבאר, קרובה לביתו ולנחלתו. וגם הוא מתאבל על המעיין הטוב, כי הלך ממנו. ויאמר אליו הזקן: עורה למה תישן. קום מעל מפתך וקה את המעדר בידך ותפרת מסביב לנבעה ויבואו המים.

וייקץ ותפעם רוחו בקרבו, ויטהר ויקח את המעדר ויצא אל השדה. עוד לא הספיק לעשות שלש חפירות ויביעו המים ממחבואם, ויפול על פניו וישתחו.

והישמועה באה בכל הסביבה לאמר: שבו מי העדן להיות נזלים בצור, ויקומו ויהללו את ה' בתודות ובתשבחות.

ח

שני ספרים*

בימי הבעל-שם חי בעיר אחת עשיר גדול, עושה צדקה וחסד, אוהב תורה ומצוות, ומשכיל על דבר לעשות נהת רוח ליוצרו. ויהי כאשר עברו עליו ארבעים שנה לגדולה ולמעשים טובים, ואין כל מדה ישרה שלא החזיק בה, ויאמר לתת לבית המדרש בעירו ספר תורה, שכתובתה תהיה בקדושה ובטהרה, באופן מפליא.

ויסע הכפרה ויקן אצל איש בשר שנים עשר עגלים רכים וישכור לו רועה נאמן, והוא רעה את העגלים באחו, פטם אותם והאכיל אותם והשניה עליהם, שלא יהיו נהנים מן הגזל. ויהי כי גדלו העגלים ויקרא לשו"ב אחד, שהיה מפורסם ביראתו ועבודתו את האלהים, והוא שחט את שנים עשר העגלים ויברך עליהם, ויבדק את הריאות. ו"בחסדי השם נמצאו כולם כשרים". ויחלקו את הבשר לעניים ואת העורות נתנו לפועלים תמימים; והמה עברו את הקלף ויצא הדור ויפה ונחמד לכתובה.

וסופר אחד בקש ומצא לו העשיר, שהיו אבותיו גאוני ארץ; ובכל הימים אשר כתב ספרי תורות קדש וטהר עצמו ולא נגש אל אשה. והיה טובל עצמו בכל יום ויום; בטרם נגש לכתוב היה קורא בספרי-יראים באותה פרשה וידע לכוון בכל אותיותיה, על פי שבעים פנים...

שמונה שנים רצופות כתב הסופר היראי הזה את ספר-התורה בעליה אחת, שפנו לו להתבודד שם. ובכלות השנה השמינית נשלם בהדור נפלא ובכתיבה חמה, אשר לא נראתה עוד כמות. זה מאות שנים, שלא נכתבו ספרי-תורה בזהירות כל-כך, בדיוק ושמירה לשם נוחן התורה ויחוד שמו הגדול.

וכאשר נשלמה כתיבת התורה הזו, צוה העשיר לשקלה בתרקיב דיגרי זהב ויתנם להסופר, מלבד מתנת רבות יקרות, שנתן לו ולביתו. ומשחה גדול ליהודים בעיר ההיא ובכל הסביבה עשה העשיר, ויכינו כל מיני דגים מבושלים כשמן אפרסמון ויין משומר עתיק העמידו על השלחנות, והלחם היה של סלת נקיה מנופה בשלש עשרה נפה, הביאו פירות משוב כל הארץ וכל מיני מגדים. והדת נתנה לכל בני העיר לבוא לאכול ולשתות ולהיטיב לבם שלשת ימים רצופים.

והיה שם בין משמשי הסעודה שמש אחד, ושמו סומכוס, שם שהיה נוהג רק בימי התלמוד, והאיש היה פשוט ותמים, אוהב את עבודתו ורצוי לכל אדם. ובדבר אחד החזיק מעודו. זהיר היה באמירת-ההלים בכל יום, לא עכבוהו כל מרדה וכל עבודה; ואת התהלים היה אומר בפשטות ונטהר-לב, ואם גם פירושי-המלות לא הבין — היו הדברים יוצאים מפיו בטוב טעם והיו תמיד מכוונים למשמעם.

וישת סומכוס, קורא התהלים, ביום ההוא מן היין, ותרדמה נפלה עליו וישן. משרתו היתה היום להכין מים לקרואים, כי יתלו ידיהם לסעודה, והוא עוד לא הכין מאומה.

* ספור אנרי, גרסם ב"העולם", ומסם בא להאשכול.

ויהי כי הגיעה עת הסעודה, החלו המסובים לבקש מים ולא היה. ויהי קול הקוראים: איה סומכוס? סומכוס איהו? ויחפשו אותו בכל מבואות הבית ולא מצאוהו, ויחר אף העשיר בו וילך בעצמו לחפש את השמש וירא אותו ישן בעליה, ולא יכול לעצור ברוחו וידחפו ברגלו ויאמר לו: קום, עצל, אומר התהלים, למה תרדם? וכל הקהל מחכה למים! וייקץ השמש, ויחרד ויאמר: סלח לי אדוני, כי ישנתי, אבל העשיר עוד הוסיף הוכיח אותו. ויושב מרום ראה ושמע כל אלה!

הקוראים רק זה עתה ישבו לאכול. הם ברכו ברכת „המוציא“ ושתו את הכוס הראשונה לחיי נותן הסעודה והקדשו הגדול; והנה מרכבה אחת עם סוסים דוהרים באה ותעמוד לפני שער החצר, ועבד אחד ירד ממנה ויבוא הביתה ויאמר לראש המסובים: אדוני, שר גדול מחכה לך בחוץ, כי דבר לו אליך. ויקש על העשיר לציית לו עתה ולעזב את את קרואיו בעת כזאת; אבל העבד האיץ בו ויאמר: לא ארפך עד שתלך, כי הדבר נחוץ! ויבקש העשיר סליחה מאת קרואיו, וילך עם העבד לפני ביתו ויעמוד סמוך למרכבה ויאמר שלום ליושב בה. ויאמר השר אליו: שבה נא עמי במרכבתי ונדבר יחד. ויאמר העשיר: איך אוכל עשות הדבר הזה? ושם בביתי מחכים לי קרואי לסעודה. ויפצר בו השר ויאמר: רק לרגעים אחדים סורה אל מרכבתי, וישמע העשיר בקולו. הוא אך ישב בהמרכבה, ויחלו הסוסים לרוץ, וכרגע עזבו את העיר, ותעבור כמעט קט הרחק הרחק. ויבואו ביער גדול בין אילנות גבוהים, המכסים את השמש, ויעמדו הסוסים לפני ארטון גדול ובו חלונות למאות; ויובילו אותו השר והעבד לאולם גדול, ובו שבעים ואחד נסאות למשפט. מגורה גדולה מאירה בתקרת האולם, כמו כוכב גדול, ואותו הושיבו על ספסל הנאשמים, ויעזבוהו לברו.

ובעוד שעה מועטה רעש ההיכל, והנה באו שלשה זקנים לבושים לבנים וזקניהם הארוכים מפיקים הוד והדר, ויאמר לעצמו: תאר אלה כתאר פני האבות. ואחריהם בא איש לבוש ככהן גדול, על חזהו השן ואפוד וציץ זהב על מצחו; ואחריו באו מורים וזקנים, שופטים וסופרים, וישבו איש איש על כסאו, עד מלאות כל השבעים ואחד.

והנה נפתח שער גדול ויבוא מלך הדור בלבשו, כתר משובץ באבנים טובות על ראשו ובידו ספר אחד כולו מצופה זהב שהור. ויגש ויפן אל היושבים על הכסאות ויאמר: שמעו נא האבות, שמעו כהני-אל, שמעו זקנים ושופטים, הן ידעתם, כי כתב משה הנביא את תורתו בחמשה ספרים, וידעתם כי ספר בן חמשה ספרים כתבתי גם אני, הוא ספר התהלים, — ספר התורה ירושה היא לבני ישראל, והיה להם לחוק ולמשפט, וספרי הוא נחלת בתי-תפלות, והתפללו בו כל איש מר לב ומצוק ולפני ה' ישפך שיחו. והנה בא זה האיש, היושב עתה לנגדיכם, וכזה היום את עבדי הנאמן סומכוס, הקורא בתשבחותי בשום לב כל הימים, בזה אותו, כי רם לבבו על ידי גתינתו ספר-תורה חדש לבית כנסת; ואתם שפטו נא ביני ובינו, יבוא משה בן עמרם, ויעיד גם הוא.

וירעשו הספים. נפתח שער גדול עוד מהראשון והופיע איש זקן, אשר קרן אור פניו

וכלו עטוי אור ומטה-אלהים בידו. ויעמדו נעים זמירות ישראל, משיח אלהי יעקב, ונתן התורה איש מול אחיו. אבי התורה ואבי התהלים יחדו נפגשו!

*

ולפתע נעלמה כל התמונה. הנאשם יושב במרכבה דוהרת, והיא עומדת לפני שער חצרו וירד וימצא את המסובים, יושבים ומחכים לו. וישב במקומו ויקרא: איה עבדי הישר סומכוס? כי לא ראהו. וימהרו עבדיו להביאו ויושב אותו על יד ימינו ויכבד אותו מאד בכל עת הסעודה; ויתמהו האנשים על זה, ויספר להם אשר קרהו ויצא לבם. וקבלו עליהם כולם בסעודה זו, ליסד חברה לאמירת תהלים בכל יום. והעשיר היה גכאי של החכמה כל ימיו וסומכוס נעשה לפקידה הנאמן. ויוסף להתהלך בתום וכמישרים עד יום מותו.

ט

מישר הדורים*

בימי פרסומו של הרב רבי ישראל היה איש עשיר אחד בעל-צדקה ואוהב-חסד, והוא היה מקורב להרב וחבבו הרבה, כי היה נוהג לו תמיד ממון לפדיון שבויים ועזר לכל תלמידיו בצר להם. והיה כי עבר דרך עירו היה מתאכסן אצלו ויושב אתו ימים אחדים. והי' ברך את העשיר בכל, ותהי לו בת אחת יפה ומושלמה, ושמה נעמי, והיא היתה גם טובת-חיל, ואם בא עני ודפק על הפתח, היתה רצה לפתוח לו ולתת לו מזון ומחיה.

ויהי כי בגרה והתחילו לדבר בה נכבדות עם אנשי יחש ולומדים, החל העשיר לרדת מנכסיו ויפסיד בכל עסקיו ויבוא לפני הרב ויקונן לפניו ויספר לו, כי נהפך עליו מזלו, וישתוק ולא ענה אותו דבר. שאלו התלמידים אותו ויאמרו: ילמדנו רבנו את דרכו, הן האיש הזה הוא אחד ממקורבין, וכל כך הרבה לעשות צדקה וחסד, ואחא לא תעמוד לימינו ותדחהו בקש? ויתרש ולא באר גם להם הדבר.

לא אאריך. העשיר העני לגמרי, מכר את ביתו וכל נחלתו והיה צפוי בעצמו לחסד. שיבה זרקה בו מרוב צער, וגם בתו זו המפונקה והמעונגה פשטה מעליה זה כבר את בגדי החמדות והיתה לבושה סחכות, עושה כל עבודה פשוטה, וכל רואיה נעו ונדו ראש ואמרו: הזאת נעמי?

ותלך נעמי בכל יום לפנות ערב להביא מים מן הבאר, כי התבישה לעשות זאת כיום. וירא אותה בחור אחד נושא סבל, עושה את מלאכתו, ותהשק נפשו בה ויבוא אל הוריה ויאמר, כאיש פשוט: חנו נא לי את בתכם לאשה. ויתחלחל האב, כי היה זה המבקש עס-הארץ גמור, וכמעט לא ידע קרוא בספר תפלה. אך אשתו אמרה: טוב שנחן את בתנו לאיש הזה, משלא תנשא כלל, וכידינו אין מאום. ויאמרו לו: הן, ויכתבו תנאים כדת.

ויהי כי נשאה נעמי לנושא הסבל, התהפך מצבו של אביה לטוב, וההצלחה שבה אליו ותאיר לו פנים, ובעוד שנתיים ימים היה שוב לעשיר גדול, וירב עוד עשרו

* על פי השבחים ועוד.

מהימים שלפני ירידתו, ויצר לו מאד, כי השיא את בתו היחידה בימי עניו לאיש בור ולא השיאה למי שהגון לה בעיניו. ויבוא אל הרב וישפוך לפניו מדי שיחו על המאורע אשר קרהו בנשואי בתו. ויען ויאמר: אל נא תדבר כזה ואל תשא עליך חטא; דע נא, שבתך טעדה לבעלה זה בראשית יצירתה, והו זיוגה האמתי משמים; ראו למעלה, שבמצבך בתור עשיר לא תסכים בשום אופן להשיאה לו, ויגזרו אומר, שתדך כמצבך מטה, ולא יהי עשרך למעצור.

אז הבין העשיר דרכי ה'. ונעמי ראתה חיים טובים ועושר גם את אישה הפשוט, כי היה איש ישר הולך ויכבדה כמלאך אלהים.

ש כ ר ל מ ו ד *

היה איש אחד בעל עיון, עוסק בעבודת ה' וגם התעמל לדעת דרכיו ולהכיר עניני השגחתו ומעלליו. ויקרא בספרי קבלה ויעסוק בנסתרות, וכל אשר הוסיף העמיק בדברים האלה, כן גדל צמאוונו לדעת ולהוסיף השכל ויהוה. וישמע כי בארץ אחת גר רב לחסידים ושהוא איש יודע בכל סתר. ויגמור בדעתו להניח את עסקי ביתו ותורתו וכל אשר לו וללכת אליו לבקש תורה מפיו. וילך רגלי מעיר לעיר ומכפר לכפר. וכל אשר הלך הלך והתקרב אל מטרותו, רבה תשוקתו לחזות בנועם אותו רב החדש. ויבוא בדרכו לכפר אחד ויסר אל איש יהודי ללון, וימצא אותו יושב ומתאנח. וישאלהו לסבת הדבר. ויענהו ויאמר: הן בניי לי שנים ובמהרה יגיעו למצוות, ואין יהי משנה ללמדם תורה וחפלה. ויבוא רעיון בלבו: הזמינך ה' לכאן ללמד את הנערים האלה תורה, ורעיון אחר בא אל לבו ויבטל את הראשון ויאמר: הוי פתי, הולך אתה לעסוק בהשנות עליונות, והנה תשאר כאן ללמד צורת אלפא-ביחא לנערים. ויחרוצצו הרעיונות האלה בלבו כל הלילה, ויהי ריב ביניהם. ויהי ממהרת הבוקר ויקם האורח ויאמר לבעל הבית לשמחת לבו: אם עליך טוב, נכון הנני ללמד את בניך את ההורה חנם, ויעצור בעד תשוקתו, אם גם רחוק היה ממשאת נפשו רק עוד מהלך פרסא ויסגר מאויי לבו בחכו.

ונעשה רעש למעלה ואמרו: הכריע זה במעשהו כל העולמות והמעשים. ויגברו אומר לשלוח בכל לילה ולילה את אליהו ללמדו.

יא

ה ח ל ו ם **

בימי החסידים חי איש עשיר גדול, מוקיר חכמים ואוהב צדקות, הוא היה מרבה עזר לכל אדם וכל הנכנס רעב אצלו יצא משם שבע, אבל הוא היה מספר קוטי, מגרל בלורית, להיותו קרוב להודי ארץ ובא עמם בעסקים תמיד.

ויהי להעשיר הזה בן יחיד, שבחיוו היה הולך בדרכיו. אבל אחרי אשר מת והניח לו את כל נכסיו החל להרשיע, הלוח ממונו ברבית. עשק שכרישכיר ולא רחם על דל; וגם לא עצר בעד תאות בני-אדם וילך בשרירות לבו.

* עפ"י המקור הנ"ל. ** עפ"י ספר "עשר אורות".

פעם אחת ישן היה שינת צהרים באחד מחדריו, ויחלום כי שם בגריו עליו וישם לדרך פעמיו. וילך יום ולילה וירעב ויצמא, וילא מאד, ולא מצא כל מלון להשביע בו את רעבונו ולהשקיט צמאונו. הוא כבר אמר נואש. ולפתע הגה מלון לפניו על פרשת-דרכים. ויסר שמה ויקרא אל בעל בית-המלון: תנה לי לאכול ולשתות, ואם אין מת אנכי. ויבא לו הלז בשר צלי ויין, וישב לאכול ולא נטל ידיו ולא ברך.

והנה נפתחה הדלת, ואיש זר ומזר בא ויגש אליו ויאמר לו: קרוא אתה אל בית-דין העליון לעמוד במשפט. ויען ויאמר: הנח לי לאכול ולשתות ואחר אלך. וימאן השליח לחכות לו ויאמר: לך עמדי תבך ואל תאחר. ויקם וילך עמו. ויעברו שדות וכרמים, עד כי באו לפני ארמון גדול, שלא ראה כמהו לגובה, ובפתחי שעריו עומדים שוטרים אחוזי חרב בידם וישאלו אותו לשמו ולשם אביו ויאמר להם: אני פלוני בן פלוני וקרוא אנכי היום אל הבית-דין. ויעט לו: לך ושוב על עקבך, עוד לא הגיעה שעתך לבוא. כעס ואמר: עונתי מאבלי ומשתי בעת ארעב ואצמא והלכתי בכל הדרך הרב הזה, ועתה חמנעוני מלבוא; ויצא סער מבין הכתלים, ויאחזו בציצת ראשו והנה הוא יושב שוב אל השלחן בבית-המלון. והמאכל והמשתה לפניו. הוא הושיט את ידו אל הכשר, והנה הזר עומד מאחוריו וקורא לו: קום, למה תאחר? הלא קרוא אתה לבוא לפני בית הדין. וכטרם עוד ענה לו דבר, תפשו ויוציאוהו חוצה וראה עמו באויר ויביאוהו לפני הארמון, אשר ראה לפניו; ועתה שני כרבים רובצים לפני הבית, אין יוצא ואין בא. בקש לרחוק ולהכנס ויטלטל שוב וישלך מהלך רב משם, עדי חזר לבית-המלון. ויבהל ויאמר: מה זה עשה לי אלהים? ויבא הזר וידחפו ויביאוהו לפני בית המשפט. והנה פתוח השער לרוחה. ויבוא לאולם גדול, שם יושבים דיינים וראשי בית-דין, והסופרים מימינם ומשמאלם. פתח ראש בית דין ואמר: למה זה הרעת לעשות וסרת מדרך אבותיך? ונכנסו מקטריגים וקראו ואמרו: אנו מעידים בך, שכזאת וכזאת עשית. מכל עבר הרשיעו אותו, ובסיו אין מענה. בקשו לדון אותו קשה ולהשליכו בחייו לגיהנם; והנה נפתחה הדלת ויבוא איש זקן ושוע, וקרא ואמר: הניחו לו, בן אבות הוא, ועוד יעשה תשובה. ויעלם כל המראה, והוא הקיץ משנתו ותפעם רוחו.

ויקם ויחלק כל נכסיו לשלשה חלקים. שלישי נתן למלכות, שלישי לבני משפחתו וקרוביו ושלישי לעניים רחוקים. והוא שב לאלהיו.

יב

שבע שנים*

בעיר אחת ידועה נר איש עריץ אחד ומדבר סרה על אחיו ועושה להם רעה, ולא יבלו לקים נגדו, כי פחדו לגפשם ממנו. ויאנחו בני ישראל בעיר ההיא מעריצותו ימים רבים. ויהי היום, והוא רוכב על הסוס ללכת אל אציל אחד, וירא איש אחד עובר בדרך וכשל בלכתו ומעדו רגליו; ויחן אותו, ויקם וירד מעל סוסו ויקימו, גם הטיב לבו ביין אשר

* בעקבות ספור יהודי.

היה אצלו ויחיה את נפשו. ויברך אותו ההלך. והוא עלה על הסוס וירכב הלאה. בעוד שעה היה עליו להגיע אל פלמדין של האציל, אבל הוא תעה מני דרך. הוא שב על עקביו ותעה עוד יותר, בין כה פנה היום ויאמר ללון בלילה ההוא בהיער אשר לפניו. שם קשר את הסוס אל אילן אחד, פרש שמיכה על הארץ ויגח עליה. דממת-הליל באה בכל הארץ; ובשכבו כה לבדו, חשב לנפשו ויחל להרהר במדותיו, כי אמנם הרע לעשות בהציקו לאחיו בני עמו. הוא התחרט על מעשהו ויאמר לחדול מעשות עול ולבחור לו דרך אחרת, אבל ירא ופחד מאד מהרעות אשר עשה עד הנה, כי הרבה לפשוע. הוא קם ממשכבו, רבות מחשבות מתרוצצות בקרבו; ובלכתו הנה והנה, והנה איש זקן עטוף לבנים עומד לנגדו, ויאמר לו: אל תירא, לפדות נפשך אני בא. ואם תעזוב דרכיך הרעים לגמרי ותשב בבית-המדרש להתפלל ולאמר תהלים שבע שנים רצופות, ויכופר לך — ויעלם אחרי דברו כאלה.

וילך האיש בלילה ההוא בהיער ויחשוב בדבר הזקן, וישכם בבקר ויפקיר את סוסו וילך רגלי, עדי מצאו את הדרך המוביל לעירו, ושם הלך מיד לבית-המדרש וישב אחורי תנור החורף ויחל להגות בספר התהלים. והדבר נשמע בעיר: שב פלוני בן פלוני לאלהים. לשוא באה אשתו ובכתה והתחננה לפניו, כי ישוב לביתו לעשות במעשהו; לשוא באו בניו ובנותיו ודברו על לבו, הוא גם לא בקש לאכול עוד משלהם; ויעש שרות בבית המדרש, עזר להשמש וקבל כדי מזון סעודה אחת. כה ישב ירח אחר ירח, שנה אחר שנה. בספר התהלים הגה וזמר את המזמורים ישר והפוך. וגם לן בבית המדרש, לא עזבו גם לרגע.

ויהי בכלות השנה השביעית, בא השמן לנסותו ולהדיחו, והוא לא שמע בקולו, ולא ציית לו. ויקחהו ה' בו ביום השמיטה, ויקברו אותו בני עירו בכבוד.

יג

„פעולת הזוהר“*

במדינה אחת חי איש עשיר אחד וגם יודע תורה, ולו בתי-יחידה יפה מאד ומושלמת בכל המעלות, וישיא אותה, כאשר הגיע לפרקה, לאיש חשוב, מבני רבנים וגדולי ארץ. והוא היה איש למדן ושוחה בים התלמוד ומפרשיו, וישב בחדרים מרווחים וילמד יומם ולילה, וחותנו ספק לו כל צרכיו. ויהי היום ויבא מוכר-ספרים לעיר ההיא, ולו חבילת ספרים על שכמו, ויקנה ממנו האברך את ספר הזוהר, ויחל להגות בו ולא הבין את לשונו, כי לא ידע בנסחר עד עתה.

בתחילה אמר להסירו מעל שלחנו, ויאמר לא אבשל מתורתו בשביל הספר הזה; אבל לאט לאט החל להתרגל בו ולהבין דרכו וילמד ממנו לדעת, כי לכל דבר חצוני יש פנים ושנים להתורה יש חומר ורוח. ובהודע לו שוב, כי לא מפי ספרים ותורות לבד יהיה האדם, כי אם מהתקרבות לבני עליה ש„המה שלוחי דרחמנא“, ויחשק להסתופף בצל רב

* עמ"י קונטרס „ספרי צדיקים“.

כזה, ויעזוב בחשאי את בית חותנו, הניח את כל חמדיו וילך רגלי מעיר לעיר, עדי בואו למקום משכן כבוד רבי אהרן. הוא אך צעד על המפתח, ויאמר: זה יהיה מדריכי מעתה. ויודע הדבר בבית חותנו כי הלך לב חתנו בחדשות, ויחר לו מאד ויקם ויעבר אותו מנחלתו ויפצר גם בבתו שתשלחו מעל פניה ושתקה ממנו ספר כריתות. ותמאן, כי כשרה היתה ומאמנת כבעלה. וירא אכיה, כי גם היא לא תשמע בקולו וידיר גם אותה הנאה ויוציא אותה מביתו, ואת ילדיה, ותמצא לה משכן ברחוב העניים; והיא, המעוננה כל הימים, החלה לכבס בגדים בעד אחרים והתפרנסה מזה בצער.

ויהי היום ויחלו שני בניה ויגיעו עד שערי מות. ויהי רעש במרומים, וישמע בית היכל רבי שמעון וירד להצילם וירפאו מיד.

ד

בעולם העליון*.

כשעוברים הצדיקים בעולם העליון, אזי הולכים עמהם כל המלאכים שנבראו ממעשי ידיהם. פעם אחת שבק אחד מן התלמידים חיים לכל חי, והוא היה עוסק בתורה ובמצות ושובר אמרות ה'. ויהי בכואו למסכה של מעלה, וכל בני הישיבה קמו לכבודו, הביאו לפניו ספר-תורה, ושאלה יצאה מגבוה על גבוה לאמר: האם קיים זה מה שנאמר בזה? וישתאו כל העומדים ויאמרו לנפשם: חסד-שלום! וכי לא מלא זה אחרי כל דקדוקי התורה? וגם הוא ענה ואמר: מעיד אני עלי שמים וארץ, ששמרתי את כל דברי התורה: כולה מאלף ועד תיו. ובאו מלאכים רבים והגידו צדקתו; באו צדיקים וחסידים, ויאמרו: צדיק הוא חברנו ונאמן הוא. שוב הביאו לפניו ספר-התורה שבעל פה וספרי הרזים וחזרו ושאלו: האם קיימת כל האמור באלה ולא עברת גם על סעיף אחד מהם? נזכר כי נשרד פעם ושכת לכוון בהזכירו שם אל וליחרו, וידום.

* עמ"י, מניסיונות נוראים ונפלאים.

ראשונות ואחרונות

א

ליב בן שרה*

בן אישה אלמנה מדלת העם היה, בטובה לא ראה ויהי נודד מעיר לעיר וממקום למקום, להיות מעוז לדל ולהחזיק בידי צדיקים גסתרים. גם בחצרות-מלכים היה בא בכסוי להוכיח לנשיא בעטו את פשעו, ואיש לא ידע בבואו ובצאתו. הוא היה "רואה ואינו נראה", היה קם בבקר במקום אחד ומעריב הרחק מזה טאה פרסה וירט הדרך לנגדו. כי העלילו עלילה על עיר, הוא בטל אותה בתפלתו; כי נפלה נשמה בפח השטן, התאמץ לפדות אותה מידו, וכי פגע איש מת-הולך ב"עולם התהו" וחבילת עצים על שכמו, היה מבקש רחמים עליו ו"חקן אותו". הוא תומך כל כושל, מביא מרפא ורוחה. מתנת-אלהים היתה להאיש הלזה, והוא ענותו ו"הצנע לבת".

ויהי היום והיה דרושים לו שלש מאות אדומים לפדיון-שבו, ויבוא אל איש אחד זך ויאמר: הלוני את הסכום ובמלאת שנה אחזירו לך. ותבוא רוח בבעל הכסף ויבטח בו וישקל על ידו את האדומים. ויקח בן שרה פתקא קמנה ויכתוב עליה את הדברים האלה: אני ליב בן שרה לקחתי מפלוני בן פלוני סך שלש מאות אדומים, ימלא ה' את חסרונו! ובכלותו לשרטט זה, פנה והלך ועקבותיו לא נודעו.

ויך לב האיש בלכת העובר ממנו, כי עשה כזאת להלות מעות לאיש לא נודע לו. ויהי במשמשו אחר זה בכור מלח ותפול הפתקא ממנו לתוך השק ולא ידע. וישלח ה' את הברכה בכור, והיה מודד ממנו כל ירחי השנה ולא חסר. ביום אחד שלח את עברו להביא מלח מן השק, וימצא אותו ריק וירץ ויספר לאדונו. ויטהר וירא כי אמנם כן, ויחל לחפש בהשק וימצא בו את שמר-החוב הישן. ואמנם בו ביום נתמלאה שנה חמיטה, מיום נתן להאיש המזור את הכסף. וספר ומנה וראה, כי שלם לו השק כפלים. ויהי הדבר לנס.

פעם אחת עבר איש חסיד אחד בדרך ויעמוד במלון להנפש. ותבואנה שתי עגלות מלאות עניים, הסובבים מעיר לעיר ועודדים ללחם, ויתפשטו בני החבורה מסביב למלון, איש ואשה, זקן ונער. וירא החסיד איש זקן ביניהם לבוש בלויי-סחכות וחבל במתניו, אבל שונה הוא כסניו מאחיו וגם בשיחותיהם ובמעשיהם לא יתערכו. ויצא בעל המלון ויתן לו פרוסת לחם לבן, וימאן הזקן לקבל מידו. ויוציא מאמתחתו פת קיבר, וברחצו ידו בדק את הכלי, אם כשר הוא לנשילת-ידיים. ויהי אחרי איזו שעות ותקם חבורת העניים ויעלו

* עפ"י קונטרס "ספורי צדיקים" ועוד.

על עגלותיהם, וידחפו איש את חברו ויריבו על דבר המקומות, כי צרו העגלות מהכיל, וילכו לדרכם. הם אך עברו מזה, והנה הבריק רעיון במיח הנשאר, כי בודאי יש דבר עם הזקן המדקדק במצות, אשר לא חפץ לאכול מפתו של בעל-הבית, ויוכה כי שכחה בעלת-הבית להפריש חלה מהלחם, ויאמר לעצמו: איש אשר רוח אלהים בו הוא זה. וישם חבילתו על כתפו וישלם דמי מלונו ויטהר אחרי העניים וישיג אותם במרחק כבוד ארץ מהמלון, כי אנשי השיירה הולכים לאט; אבל לא מצא את הזקן בתוכם. וישאל אותם לאמר: איה האיש, אשר ראיתו לפני שעה ביניכם? ויענו אותו: מה לך להאיש הזה, אשר בשגעון ינהג, לא ידבר עם איש מאתנו, ולרוב יעזבנו ליום וליומים ויתחבא ביער, ושם ישב דומם. ויראו העניים להחסיד את הדרך אשר בו הלך הזקן; ויבקש אותו החסיד כל היום, וימצאהו בערב יושב תחת אילן מיצל, ויגש אליו ויאמר: יגיד נא לי אדוני, מי הוא ומה מעשהו? וישב הזקן אותו: מה לך, כי דלקת אחרי. ענה האיש לאמר: אל ידבר אדוני כזאת לעבדו ואל יסתיר עוד ממני, כי למדתי אצל רבותי להבדיל בין אדם לאדם ואדע כי ה' עמך. ויאמר לו הזר: לא ידעתי במה גדלה זכותי, בן שרה אנכי ואת אלהים אעבוד. ויפול השומע על פניו ויבקשהו, כי יקבלהו לתלמידו וכאשר ילך ילך גם הוא, ויפצר בו מאד. וישמע רעש בין האילנות, ובקומו והנה הזקן איננו, והאילן איש יושב תחתיו בוער באש . . .

ב

הבחור והבתולה*

סמוך לעיר אחת עמד בחור אחד ברחיים של מים, והוא כבן שלשים ללא-תורה וללא-תפלה וללא הבנה בחוקי המצות. הוא עמד על משמרתו כל היום לשרת את אדונו, בעת ינעו גלגלי הרחיים לטחון בר ודגן; וגם לן בכית-הרחיים לילה לילה, כדי לשמור על הקמת הגטחן לבל יבואו גנבים. בפניו נאכל הקמת, בכגדיו ובמנעליו נאחו האבק הלכן ועיניו כמעט נעשו פרושות. כה חי יותר מעשר שנים רצופות; וגם בימי מועד ושבת לא קבלה נפשו כלל כל השפעה, וישב בקצה השלחן של אדונו וילעם את המאכלים, כאיש מגושם. ימי הסתו באו, השמים נפתחו כנאדות וגשמים בלי הרף באו להרטיב את פני האדמה. יורדים הגשמים בחזקה, העולם מתעטף שחורים ומלא עוצב. בליל סער כזה, קם הבחור העוזב ויחל פתאום לבכות ולקונן בקול רם על חטאי האדם, וישב על הקרקע ויקרא: אנא ה', הושיעה נא, כי המרת לנו מאד. וישמע קולו בבית אדונו, שישב אז וחשב את חשבונותיו. ויקם ויצא ויבט בעד חור דלת הרחיים וירא את עבדו שוכב על הארץ ב"פשוט ידים ורגלים" ואומר קינות. ויתחלחל מאד, כי לא פלל כזאת מאיש הזה. בנפש רועדת שב הביתה, ובשכבו על משכבו לא מצאו עפעפיו הנומה; ובקומו בבקר והנה עומד הבחור על יד הקיר ומתפלל תפלת הבקר, והוא עטוף בטלית... מן היום ההוא והלאה באה רוח-חדשה בעבדו; הוא מתפלל בכונה ערב ובקר; זהיר מאד במצות נטילת-ידיים, ויברך ברכת-המזון בקול רם. מהכסף שאסף לו בעבודתו

* עפ"י השמועה.

זכינית כפיו, עשה לו בגד הגון של שבת, וגם מצנפת שם בראשו. רבו זאדונו רוחש לו כבוד.

לא ארכו הימים, וישמע הדבר בעיר הקרובה; ויחלו אנשים לבוא אל ה"בחור" ולבקש תורה מפיו ויאמרו: באמת נביא חדש קם בקרבנו; והוא גם מתפלל על החולים — ונענה. אך בני הרבנים אשר סביבו, הם החלו מרגנים אחריו, כי זר דרכו. ויהי מריבה בשערים. רבים מבני ישראל, והם בני דלת העם, עומדים על יד הבחור, מחזיקים בו וקוראים: כך נאמין, כי קרוב אתה לנו, והעשירים והלומדים אימרים: אין זאת דרך הקדושה! ותגבר יד העשירים על העניים, בקשו למסרו למלכות ולהגקם במאמינו; ויעלם הבחור הפלאי הזה ביום אחד, שם עוד הפעם עליו את בגדיו ומנעליו שנשארו לו מימי עבודתו ברחיים, וילך טלה לארץ רחוקה.

עשרים שנה רצופות הלך מעיר לעיר וממדינה למדינה; במקום אשר לן בלילה, לא ישב בו ביום המחרת, ובמקום אשר ראה את השמש לא ראה את כוכבי הלילה. והיה כי כבר נשא על צוארו כל עונותיו ועונות בית ישראל, קצרה נפשו בחיים וישאל אחרי פתרון המות, ובא זה ולקחו בדבר האלהים.

נערה אחת היתה בעיר לודמיר, והיא יפת תואר ויפת מראה וקומתה דמתה לתמר. חן במהלכה, חוש של חסד על פניה; אולם כספר ובלשון לא למדה. ויהי ביום אחד בעלות הבקר, והימים ימי אביב, ונחה הרוח עליה והחלה לדבר בלשון הקודש ובלשון עם ועם. באו רבנים ותוכנים לשיח עמה, והיא התפלפלה עמהם, כבקיאה בהלכות וכדינים, גם פתרה חדות בתכונה, ובחכמות הטבעיות; ויתפלאו על חכמתה הרבה, שהיתה לה לנחלה פתאום.

ומהימים האלה החלה גם לשמור את המצוות: תפילין בראשה ככראש מיכל בת שאול, טלית מצויצת על שכמה בעת התפלה, והיא ממלאת אחרי כל הדינים, החלים על הגברים ושהנשים פטורות מהם. חזון כזה לא היה מימים ימימה! גם היא רכשה לה לב מאמינים אשר החלו לומר עליה, כי היא נביאת הגולה ואמרו: מדוע לא ישרה עתה אל אלהים את שכינתו על אשה? הלא היא היתה אח האמהות, את מרים אחות משה ואת חולדה הנביאה. ומתנגדיה טענו ואמרו: בארץ הקדושה שאני! בגולה לא יעשה אלהי ישראל כזאת; אין זאת כי אם רק מטקור לא מהור שאבה. והיא לא שמה לב לכל זה, ותוסף להגות בדברי חכמים, להורות לקה לתלמידים ולשמור את המצוות הכתובות בספר התורה.

ויבוא מלאך וידבר אליה בחלום: אל תנשאי לאיש ושמרת את קדושתך. ויבוא השמן וידבר ללבה בסתר פנים: הנשאי לאחד מהמאמינים כך, שרבקה נפשו כך, כי כן צוית. ותעזוב את עצת המלאך ותכחר בעצת השמן. ותבוא בכרית עם איש חסיד אחד. ותקם בבקר, והנה חדלה הרוח היתרה שבה ותשב להיות כאחת מבנות-דיעקב הפשוטות; ראתה את הטלית והתפילין, המונחים על השלחן, אשר בהם התעטפד התפללה תמיד, ועתה לה ללא הועיל, ותבך. היא גם לא האריכה ימים ותמת.

ג

המוכים*

היה היו שני אחים מבני רמי היחש לומדים ועשירים, והמה עושים חסד וביתם מתנהל בהרחבה. ובחפצם לרומם קרן התורה, הקימו בית-דפוס גדול ומשובח וידפיסו באותיות נאות ספרי-תורה שבעל פה וספרי הקבלה. וגם מסדרי האותיות היו אצלם אנשים יראים ושלמים, עושים עבודתם לשמה. ויוציאו לאור ספרים רבים בישראל.

ויתקנאו בהם עושי-עולה ויכו אותם חרש בלשונם וישימו להם עלילות דברים, ויסגר בית דפוסם, כל הונם ורכושם החרימו לאוצר המלך, ואותם שמו בכית הסוהר ויהי מאכלם לחם צר ומים במשורה שתו. ויהי אחר י"ב חדש יצא דינם מלפני המלכות להכותה בשוטים אלף אלף במספר לכל נפש. ויעמידו שתי שורות אנשי חיל חמש מאות מזה וחמש מאות מזה ושוט נתנו ביד כל אחד להיות נכון למעשהו. ויפשיטו מעל המעונים את בגדיהם ויציגו אותם עירומים, ורק חגורה ממעל למתנים, ועל-פי איזה הקלה, בתסוד השופט הראשי שרחם עליהם, התירו להם לשים מצנפת לראשם.

בכקר היה הדבר. ב"דחילו ורחימו" התפללו הנענשים לאל שוכן מרומים ויפקידו נפשם ורוחם ביד דין הכל; אחר-כך התעזרו להגור דין ויעברו עירומים בין שורות בעלי השוטים. וגם בזה הטו להם חסד לרוץ בין המחנה של המיסורים. משני עברים מכים עליהם בחזקה והדם יול; והנה נפלה המצנפת מעל ראש האח הנכזר וישח לארץ להרימה, בעמדו בין מחנה האויב.

מוכים ופצועים יצאו האחים, כל גופם מלא חבורות, ראשם פצוע, פיהם עקומים מכאב ואין בהם מתום.

אחר-כך הכניסום על מטה של חבלים שיב לבית האסורים ויוסיפו לשבת שם בין רוצחי נפש וגנבי ליל. ויציקו להם אנשי הרשע, עוד יותר שמו להם לחוק להפריע אותם, בכוא ערב שבת עם חשכה, בשעה שהשכנים העברים הכינו את עצמם לקדש את יום המנוחה, אז התחילו לרקד ולרלג ולהוציא קולות משונים, וירעש כל בית האסורים משאונם והמונם; ולא יכלו המתפללים להתדבק בקינם, כי נתבלבלו. לשוא התחננו ואין שומע להם, ויתן צעיר האחים את קילו ויקרא: לכו נרננה לה! ויהי הקול כשאנת ארי ונהם שחל. ויפלו המתהוללים על פניהם; שניהם דא לדא נקשן ולא יכלו דבר עוד. אז ראו כי אלהים את האנשים האלה.

ד

לא יכסו על עון**

כהנו במדינה אחת שלשה אחים גדולים ונודעים ברבים, והלכו איש איש בדרך המיוחדת. האחד עסק בתורה ובתפלה, השני עסק אך במעשים טובים, והשלישי פנה לבבו

* ע"פ השמועה ** כנ"ל.

לעניני השנה ועיון. ויהי היום והחל זה האחרון לנשות מני דרך ולקצץ בנפיעות. וירננו עליו אחדים ממתי סודו כאהליהם; אבל רבים מבני העם עוד הוסיפו להאמין בו ויאמרו, אין זאת כי אם שוב דרך חדש בחר לו למסלתו. ויחצו העם, הללו דנים להוכיח והללו לזכות. התיראו רבים, פן תקום על ידו כחה חדשה בישראל, ויאמר להביא את הדבר לפני אחיו, וכל היוצא מפיהם כן יקום.

ביום ראש השנה היה הדבר, יום הדין הגדול לכל חי, ומה גם בעת כזאת שכאן ספקות בדרכי רב אחד, שעד כה נחשב כל כך. מעירות רבות התאספו הרבה אנשים למקום משכן שני האחים הגדולים ויחבו למוצא פיהם. התפללו תפלת שחרית בבני ובתחננים, קראו בתורה ובהפסורה, והנה יתקע בשופר לפדיון הנשמות, מליצי יושר ומשמינים עומדים בשני מחנות, זה לעמית זה.

ויעל האח הזקן על הבימה, עטוף במליתו, ויחל לדבר דברי רתת והכנעת הלב. מי בעתו ומי לא בעתו? מי יצדק ומי ירשיע? הלא ביד האל הכל נתון. רגעים ארוכים כימי הרת עולם. ובתוך דברי המוסר פנה אל העם ויאמר: שמעתי דברי רבים, כי דרך חדשה עם אחינו השלישי עתה, אל נא תמעו בו, רבותי, אך בידי השמן שבויה היא נשמתו, בקשו עליו רחמים להוציאו מהקליפות... געה העם בבני ויצעקו להי במר נפשם ויאמרו: לא נצא מזה, עדי ישוב אלינו!

חזיונות ומעשים

א

כבכי וכדומיה *

רב הצער ורב היגון בעולם, אבל אל יתעצב אדם יותר מדאי.
היה איש ירא וחרד לדבר ה' ועובדו באמונה, ודרכו היתה להתמוגג בדמעות בכל
תפלה ובכל שיחה עם קונו. עוד יותר היה בוכה בזכרו שפלת עם ה'. אל אלהי אברהם,
האלהים אשר דבר עם עכרו זה, דבר את יצחק ואת יעקב, את משה ואת אהרן ועם שאר
בני-ביתו הנביאים; האלהים שהיה רגיל בקרבן ובנדבה, רגיל בלויים, הוא בגולה עם בניו
שחטאו לו, ואף על פי כן הם בניו.

בתחלה היה בוכה על גלות השכינה בשעת דברי תפלה ובשעת הלמוד, בשעת
העיון בספרי התלמוד ובספרי-יראים. אחר כך התחיל לבכות ולקונן בכל שעה ובכל
מאורע. ראה איש עברי רץ בשוק וזיעת-אפו עולת מרוב יגיעו ויבך; ראה אשה טובילה
את בניה להחדר — וגם אז בכה מרוב געגועים. ישב בחדרו וחשב בממלכת-השמן
והתבונן, איך הרע גובר על הטוב ובכה. הלא גם מלאכים יכביון על אריכת הגלות, הלא
גם האל מקונן.

ויהי ביום תשעה באב, כשהפכו כבית-הכנסת את הספסלים והעמודים על גבם וישב
העם על הקרקע לקרות בספר-הקיעות, החל לבכות, יותר ממה שעשה כל הימים. הוא
ראה את עני עמו מתחדש בכל הזעם וקצף ה', ראה בתורידיה נסחבים בראש כל חוצות,
ראה את שוכני חבל בוכים לשבר בני-ברית ויבך תמרורים. הוא ישב ובכה כל הלילה
עד שנשרו כבות עיניו מכבי; בכה כל היום ממחרת, ורשב בדמעותיו את מצבות ישני-
עפר". ישב ובכה גם במוצאי-תשעה באב. לא מצאה רוחו מרוע.

וכשהפטירו ביום השבת בפרשת הנביא: נחמו נחמו עמי, הוא לא התנחם. ה' צוה
לנוח ביום הזה, והוא יושב ומקונן; אינו מבדיל בין קודש לחול, אינו מבדיל בין דברי
פדות ובין דברי קנים והגה. הוא בוכה על שבר העם, בוכה מבלי הרף, עד ששמע מעין
בת-קול קוראת ממרומים: הדל לך מכבי, ואם לאו יהפוך ה' את עולמו לתהו ובהו!

היה שוב איש ירא, שנחץ לבו לתוגת-החיים ולמר גודלם של בני-אדם וירא כי
הכל מתמזמו בעקת הנחש, וילך וישם שק במתניו; לקח כד מים בידו האחת וצרור לחם

* עפ"י „מעשיות נוראים ונפלאים". ועד.

בידו השנית ויעזוב את העיר ויושביה וימצא מלוגה אחת הרבה הרחק מאם הדרך וישב בה דומם. לא שח גם עם עצמו ויתדבק רוחו עם החלל הגדול אשר סביבו.
כה ישב ימים רבים, מכד המים לא שתה עוד, מהלחם לא אכל, השק על בשרו בלה, בשרו כחש ועצמותיו יבשו, נתאלם העולם. באו אליו בחלום הלילה ואמרו לו:
אל תהיה מנצח את קונך!

ב

מעולם הטומאה*

כי יחצה לו הרע מחיצה בפני עצמו מול הטוב וגם נלחם את הטובה בין גבין, והן גם זה מסכת העולם ומסכת האדם, כי יהיו תמיד לפניו שני דרכים; אבל לפעמים יבוא הרע במחיצת הטוב ויבקש לו שם אהל.
ספרו לנו מעשים כאלה:

פעם אחת הובא לפני רב אחד נער עברי. הוא ישב ולמד תורה אצל רבו, והיה מתמיד בלמודו, גם טוב-רואי היה ונחמד והיה אהוב להוריו. ולפתע נחה עליו רוח-משטין בשונו מן החדר, ויבא הביתה, נהפכו פניו לירקון, עיניו נתקלקלו, שערות ראשו עמדו כעין מספרות, והנער החל לחול על האדמה ולנבוח ככלב. ויבהלו הוריו מאד, חיל ורעדה אחזום, ולא ידעו מה היה לו. למחר לא נבה עוד, אבל צלם האדם סר ממנו. ויאמרו כל רואיו, כזה לא היה עוד בעולם!

ויבוא האב לפני הרב ויבך לפניו „בכי תמרורים“, כי יושיע לבנו; והלו לא עסק מיטיו בכאלה ולא השביע רוחות, רק אמר: אולי יעמוד ה' לו ויסדהו בדרך הטבע. ויצו לפנות להגער מקום בעליתו, והיה עולה בעלות הבקר ויקרא לפניו בספר התהלים. בן עשה יום יום עד בוא יום המאה וחמשים, וכיון שבא להסימן „ודרוך קן לה“, ואמר זה בכונה גדולה, החל המעונה להניע בידו ולהראות לשני חלונות, לאחד מכאן ולאחד מכאן; ויצו הרב לפתוח אותם. והנה נשמע הד גלגל מתנועע באויר, ויקם הנער על רגליו, וירא כי נמחו מידי שתי אצבעות, אחת מזו ואחת מזו, כי דרך שם ברחו ב' הרוחות, שקננו בו ויענו אותו. וישב לביתו עם אביו בריא ושלם ויפטר מהרב בשלום, אך צוה עליו לחזור על תהלים בכל יום.

שוב מעשה בנער אחד, בן עשר וגם הוא ילד נחמד, שנתחרש, נתאלם ונסתמא פחאום ולא אכל ושחה, אם לא הניחו בפיו בעל כרחו; וגם הוא היה הולך על ארבע, רק כשעבר בדלת ושם מזוזה. קם ורקק בפניה; ואם בא לבית וראה שעל השלחן מונחים ספרים קדושים, החל לנהם בקול משונה וריר יוצא מפיו. הביאו אותו לפני רב אחד עושה נפלאות, פתח את ארון-הקודש ויקרא בכל כחו: צא טמא! צא טמא! צא טמא! שלש פעמים. ויחרק הנער בשניו וירץ בחדר לארכו ולרחבו. והיה שם תנור אחד וקפץ בו הרוח ויצא דרך הארובה המעלה עשן ונראה כקטור.

אף הוא אמר, אל יעשו כזאת רק פעם אחת ביובל, כי סכנה גדולה היא.

* עפ"י „מעשיות מצדיקי יסוד עולם“.

ג

מתיר אסורים*

בעיר אחת היתה בת אלטנה אחת, נערה כבת עשרים וחמש, שלא נשאה לאיש, היא היתה תופרת לבנים, ומזה היתה מתפרנסת בדוחק, והיתה ישרת-לב ועושה את מלאכתה באמונה, לא דברה רכיל ברעותיה וגם לא קבלה על גורלה.

ויהי היום ותלך לפנות ערב אל היאר לשאוב מים לנקות את הדרה, ויקפוץ רוח אחר ויבוא בקרבה ויחל לקרקר במעיה. והיא החלה להשתובב; ותשמענה השכנות את קולה המשונה, ותצאנה מפתחי בתיהן ותראינה אותה. ותאמרנה: אין זאת, כי השתנעה פתאום! ויבואו שמשו בתייהכנסיות לאסרה בעבותים, והיא מדלגת וקופצת ומשתובבת. מה זאת עשה אלהים לעניה זו? אחדים מאנשי-מעשה החלו להתפלל עליה, אחרים למדו מעומד למולה פרקי משניות בקול רם, אמרו בפניה ספר התהלים ישר והפוך; והיא אמנם נחה לשמוע אמרות הקדושים, אבל אחרי האמירות הוסיפה לנהם בכפלים ותניע בידיה וברגליה וקולה כקול חמור.

או ראו בני העיר, כי אין תרופה אחרת, כי אם להובילה אל רב אחד גדול, בימים ההם. ותמאן החולה ללכת שמה, ורק בכח גדול קשרוה אל העגלה, והיא צעקה בקול מחריד לבבות, ותתאמץ בכל פעם לקפוץ מעל העגלה ולשוב העירה.

צהרים! מכל ה"סביבה" של אותו רב עומדים אנשים טובים בנוף ונפש לבקש ממנו חסות; והוא יושב על כסאו, מנענע בראשו, משיב הן ולאן, ומות וחיים ביד לשונו. ויהי בבוא הנערה לפניו, עקמה פניה אחור, כי ירא הממא לראות בקודש; ושמשו הרב באו ויחזיקו בידיה, כי הפצה לברות. ובפתוח הרב את פיו ויאמר: רשע, התודע על הטאתיך, החל קול אדם לבכות בקרבה, ותאמר: הוציאו כל איש מעלי, ואתודה על עוני. ויצאו כל האנשים על פי מצות הרב מהחדר, ויספר ה"דבוק", אשר נדבק בהנערה, מכל הרע אשר עשה בימי חייו. ויאמר לו הרב: וכי גם מעשה אחד טוב לא עשית בחייך? ויען הדבוק ויאמר: בכל מעשי הרשעתי, בין בעניני דשמיא בין בעניני דארעא; אולם באחת הייתי זהיר, שלא להשליך את פתיתי הלחם הנשארות על השלחן ארצה, ותמיד אספתי אותן ופרנסתי בהן את התרנגולות שבחצרי. ויאמר הרב: בגלל המצוה האחת שעשית הריני פודה את נפשך מיד השטן. ויתקן אותו ויפדה אותו ממאסרו. — מהרה קרא הרב לשמשו לפתוח את החלון, ונראה בחוץ כמו ענן דק עולה מהחלון, והנערה שבה לאיתנה ובקשה ברוח שקט לתת לה מעט מים להשיב את נפשה. ותשב אל עיר מולדתה בריאה ושלמה.

ד

הקמיע**

היה רב אחד נודע, עליו היו אומרים, שהיה צופה דברים מראש והוזה עתידות, ושכל אשר אמר ודבר, את אשר יבוא, התקיים.

* עמ"י השבועה. ** כנ"ל.

ויהי היום ויבא לפניו איש אחד מתלמידיו, שאשתו הרתה ללדת, וישאל את פיו, באיזה שם יכנה את הנולד לו. ויאמר לו הרב: הקשית לשאול ממני, בני; והיה כי תלד אשתך, פתוח תפתח את החומש, והשם הראשון, שתראה על הדף בפרשה, בו תכנה את הבא לעולם. וגם את הדבר הזה תעשה, הוסיף הרב לומר, נתן אתן לך קמיע סגור, ותלית את הקמיע על צוארי הנולד, והוא יגן עליו חסיד. וישב תלמידו לביתו, ולבו מרהף בין תקוה ופחד. הוא אך צעד על סף הבית, והנה המילדת רצה לקראתו ותאמר: התבשר אדוני, הנה ילדה אשתך בן. וישמח האיש, ויחלק נדבות לעניים. ויעש משתה גדול במלאת שמונת ימים להנער; וכאשר התאספו הקרואים, הסנדק והמוהל, פתחו בספר בראשית, והנה לפניהם המקרא „ואלה תולדות יצחק”. ויקראו שם הנער יצחק, ויכניסוהו כבדית. ויגדל ויהי לילד מתוכם. פעם אחת חלה ויגיע עד שערי מות; בדקו ומצאו, כי הנה אבד את הקמיע מעל צוארו. ויתחללו ויבקשו בכל עבר ופנה ולא מצאו את האבדה. ותהי תאניה ואניה.

עוד הם בוכים, והנה נער פרוע אחד רץ ואומר: מצאתי חתיכת גויל אחר ואקרא בו, והנה שם כתוב לאמר: כי ביצחק יקרא לך זרע. ויטהרו לגלגל את הטיל ולתלותו על צואר הילד וירפא.

ה

ל צ י ם *

(ספורי עם)

השדים והרוחות, אם הם גם כולם מבני משפחת השמן ולו ישמעון, לא נוצרו כולם אך להרע לבריות ולהזיקן; חלק אחוז מהם גם מעלמא דכדיחותא, ואוהבי לצון הם.

בבית איש עברי אחד מצא לו לץ אחד את קנו במרתף. משם התגנב לבית המבשלות, ומשם לשאר החדרים; פעם הסתיר את המפתחות, פעם אחרת נקב חור בכד החלב ונשפך החלב על הקרקע; בכל עת אשר דברה האשה את בעלה דברי סתר, התחיל הוא להכות בקיר או לקרקר כתרנגול. ויתלו בני הבית קמיעות על החלונות, ולא הועילו לגרשו; כתבו על כותל בית המבשלות כעש עופרת שלש פעמים ישר והפוך את המלים: שדי קרע שמן, והוא מוסיף לעשות דרכו סרה. שואבים מים בחכית, והנם נשפכים מאליהם. על החלון דופקים לילה לילה, ואין איש קורא. הילד צעיר כבן שבע, כבר הולך הוא אל החדר, קם בבקר ונשל ממנו לחצי שעה כח הדבור, ואחר-כך כשהתחיל לדבר כעמל, ספר כי חלם חלום קשה, שבא החתול ונקר לו את עיניו. לפעמים, בבוא חצות הליל נשמע בנג הבית קול צחוק פרוע; ולפעמים ארובת הבית התחילה מעלה עשן, מבלי אשר יסיקו את החנור. מסכת מעשים כאלו באה על בני הבית ויושביו, ויהיו כשוממים.

פעם אחת עבר איש חסיד אחד בעיר, ובגן של קדושים היה, ויעשו בערמה לתת לו מקום ללון בבית הזה. ויהי בקומו בחצות הליל, וישב על הקרקע, וידלק את הנר לערוך חקן-חצות, בא הלץ וכבה את הנר. ויגער החסיד בשמן ויאמר לו: ברת לך,

ואם לא אעשה כך כלה. בא הלך והושיט לו לשונו באופל ולקח החסיד את סדורו ויך בו על קרקדו. כיון שנגעו האותיות הקדושות בהלך, תש כחו ואפסה שליטתו; והיה חור אחד בכותל, ויצא הלך דרך החור, לבלי לשוב עוד.

במרחק ארמון של שר וקצין אחד, שלא גרו בו ימים רבים, באה משפחה קטנה של בני-השדים לגור וימצאו בו מקום לשבת. ראש המשפחה היה שר עקום-פנים ושחום עין. אשתו שפלת הקומה היתה ושחצנית, חגרת ומתנועעת בלכתה הגה והנה; ובת אחת להם, ראשה כשל בריאות ורגליה כשל חתול; והתפרנסה המשפחה בדוחק ממעט הקטח ותפוחי האדמה הרקובים, שנשארו בהבית. באפר רחצו פניהם בבקר. כי קר להם, חפרו חפירה בקרקע ויחכמו בתבן; וכאשר הופיע השמש, המאיר לכל יושבי עולם, ישבו בפנה ולא דברו דבר. הלא זה הדבר, אין לבני העולם הלז שליטה ביום וכשל כחו כממשלת היום.

פעם אחת הלך איש חסיד אחד לבקר את רבו, וייעף וישב על כרכוב הארמון לנוח מעטל הדרך. ויהי כי נח, וירא כי עוד רב היום, ויקח את ספר התהלים מצלחתו ויחל להגות בו; מיד נרעשו אמות הספים של הארמון, כאילו רוח סזר אחז בו. הוא עוד לא כלה פרשה אחת, ותכרח המשפחה מאמרות הקדושים ותלך הלוך וחפש, עדי מצאה לה מקום באחד מהרי חשך . . .

מספורי הדמיון של רבי נחמו *

א

העגולים

— ואספר לכם, מה שראיתי פעם בימי חלדי ותספרו לבניכם אחריכם, כי ישאלו ויאמרו: מה החיים וכל צבעיהם השונים לנו?¹

פעם אחת ישבתי על הארץ לבדי במנרש אחד רחב ידיים מאד. תחתיו הוצע דשא ועל ראשי כפת השמים. ואשא עיני וארא איש זקן אחד יושב, ומסביבו עיגול על פני הקרקע. ומסביב אותו העיגול עוד עיגול, ובין עיגול לעיגול יושב עוד זקן אחד; ואת העיגול השני הזה יקף עיגול אחד, ושם יושבים שנים זקנים; ובעיגול הרביעי מסביב להם ארבעה זקנים, ובהחמישי חמשה חמשה, חמשה מעבר מזה, וחמשה מעבר השני. וארא והנה אותו הזקן, היושב בעיגול האמצעי, מנענע בשפתיו וקולו לא ישמע, וכל הזקנים האחרים, אשר בשאר העגולים, פניהם נמוים אליו וגם הם שפתיהם תרחשנה. ופתאום חדלו לעשות כזאת, ויקומו על רגליהם ויביטו לכל עבר, כאלו שומעים מה מרחוק. והנה החל הזקן שישב באמצע לרוץ, וירוצו שאר הזקנים עמו. וגם אני אזרחתי עוז כמתני לרוץ אחריהם ולראות, אנה ישא אותם רוחם. ויעברו נחל רחב ואנכי כמאסף בא אחריהם,

* על פי „מפורי מעשיות תרשימי גרסם בהבקר“.

ומשם באנו ליער גדול, ואחרי היער הר על גבי הר. ושם ממעל מתנוססים שני בנינים יפים, בנין מול בנין כתאומים, ומלאכת הארדיכל בבנין הראשון נעשתה מדה במדה גם בשני, באין יתרון וחסרון. ולפני כל בנין מעקה של שיש מהור, ועל המעקות עומדים כסאות שן, ועל שניהם ישבו שני שדרות ושדביט הזהב בידם. . . ."

"ויסובו האנשים הזקנים את השדרות ויריבו אתם לאמר: למה התעיתם אותנו ימים רבים בדרכיכם ופשטתם את העורות מעל עבדיכם ושמתם הכל ככליכם? ואתם דעו, כי רעה תמצא אתכם ולא נשא לכם פנים. ויראו השדרות לנפשם, ויעזבו מהר את כסאותיהם וישליכו את שרביטיהם, ויחלו לרוץ במפלה העוברת משם; וירדפו הזקנים אחריהם, ולא יכלו לתפושם, ויפוצו בדרכים שונים להשיגם. והשדרות עברו מאם הדרך, ויבואו לפני אהל אחר יפה. ויצא משם איש פלאי, וקרנים לו. ויאמר להם: אל תיראו, שובו לארמונותיכם, ולקחתם מכל כלי זכוכית, אשר תמצאו בחדריכם, והעמידו אותם מול המנורה הגדולה המאירה, ואתם תראו כי תנצלו מיד אויביכם. ויעשו כן, וישבו על עקבם ויבואו למעונותיהם ויאספו את כל כלי הזכוכית הרבים אשר עמם, ויעמידו אותם מסביב למנורה, והיא מאירה כשמש בצהרים, ולהבות גדולות יוצאות ממנה ותשתכרנה בכלי הזכוכית, ויהי הכל כנהר של אש, ויכרעו השדרות על ברכם למראה ההוא. וטן הניצוצות האלו נעשה בריות קטנות, והיו רצות ושבות, רצות ושבות בקול מזור. והם לא מין אדם ולא מין חיה. בריות משונות, כמו אלה, לא ראיתי מעודי!"

"ופתאם הופיע איש, גורא מראהו, וחרב בעל פיסות רבים שלופה בידו, והיא ארוכה, ארוכה מאד, ויאמר כי פקוד פקדו אותו להסיר את ראשי השדרות מעליהם, ואפחד מאד. ותבאנה הבריות המשונות ותחלנה להקיף את האיש מכל עבר, והוא צעק ככל כחו: מה לכם פה קמני הגויה? והן סוככות אותו ולא תשמענה לו; ויהי בהקפה השביעית, החל האיש להתקטן והם החלו להתגדל, ויסובו אותו עוד שבע פעמים. והוא עוד התקטן ביותר והם עוד גדלו, והוא זועק ומתמרמר לאמר: הרפו ממני! ויתקצף מאד ויך בחרבו בכלי הזכוכית ויתפוצצו לרסיסים. ואיקץ לקול הרעש."

"וארא ואני יושב עוד הפעם על הארץ במגרש הרחב. ואני רואה את כל העיגולים, עיגול בתוך עיגול, כבתחלה. והזקנים מלפנים יושבים שם כסדרם, ושפתיהם מרחשות. ופתאם קמו ויביטו אנה ואנה ויחלו לרוץ הלאה ואני רץ אחריהם; עברנו את הנהר ואת היער והגענו עד ראש ההר, ושם יושבים השדרות על כסאותיהם לפני בניניהם כבראשונה, ורק תחת שרביטים אוהזים המה עתה הניתות בידם. — ויתקוטטו הזקנים עמהם כבתחלה ובקשו להרע להם, ולא היה בהם, בהשדרות, עוז לקום בפני המתפרצים, ויברחו, וימהרו האנשים הזקנים אחריהם ולא השיגום. ויצא אל השדרות הזקן בעל הקרנים מאהלו ויצו להם לשוב לביתם וכי יצילו את עצמם על ידי זה, שיקיפו את המנורה המבהיקה בכלי הזכוכית, ויעשו כן. וישבו ויבנו בכלי זכוכית רבים מלומשים כמין גדר מסביב למנורה, וידליקו אותה, ויהי עוד הפעם הלהבה גדולה, והשמן נשפך עתה ונעשה כמו נהר די־נור; והמה לקחו מן האש ההיא וישיטו בסיהם, ותחלנה הבריות הקטנות המשונות לקפוץ מכל עבר ויצחקו וישחצו וישלחו את לשונם. ולפתע נראה האיש האיום, והוא לוטש את

חרבו באבן, ונפוצו הניצוצות ויברקו, והבריות החלו לשובב אותו, ועתה גבר הוא, ותהי המלחמה ביניהם, ואשתומם ולא ידעתי פשר לכל החזיון הזה."

"וקמתי וראיתי, והנה איש זקן אחד, לא מן הזקנים אשר ידעתי, לבוש לבנים עומד למולי זקנו הלבן הארוך יורד על פי מדותיו. ואנש אליו ואומר: בי אדוני, למדני בינה בכל המראה אשר ראיתי עתה. ויען ויאמר אלי: הן לא אדע גם אני, ואולם לך אל החדר השני אשר בהארמון, ומצאת שם איש אחר יושב, אולי ילמדך הוא את אשר תאבה לדעת. ואלך אל החדר הזה, כאשר צוני, ומצאתי שם איש זקן מאד יושב על הספסל, וגם הוא לבוש לבנים ועטוף לבנים זקנו הארוך סרוח על גבי קרקע. ובאתי לפניו ואמרתי לו: אל נא יחר אפך, אדוני, אם באתי הנה להפריעך ולבקשך כי תורני, מה זה ראו עיני ולא ידעתי. וישב לו כדברי הראשון: לא ידעתי אף אני. ואולם שם בחדר השלישי יושב רעי, והוא זקן ממני מאה שנים, אולי ידע הוא אשר תשאל. . . . ואפתה את הדלת ובאתי לחדר אחד גדול עוד מן הקודם, ושם יושב איש זקן אשר מעולם לא ראיתי כמותו לזקן, קצה זקנו מניע עד סוף האולם וגבות עיניו מכסות את כל פניו. ואירא ואעמוד מרחוק ואדבר בלאט: בן אדם בא אליך מארץ רחוקה. חגני נא איש שיבה והגיד לי את אשר צמאה נפשי לדעת. וירם האיש את הגבות בידיו הכהושות וארא את עיניו הירוקות ויאמר אלי: לא ידעתי מה תשאל, לך אל החדר הרביעי. ובבואי שמה, והנה לפני איש בן שלש מאות שנה, והוא יושב על גבי כר לבן ופניו כמעט אינם כתואר האדם. ואעזוב את החדר הזה ואלך חרש מחדר לחדר, ובכלם יושבים זקנים מאד לימים; ואת הדבר אשר אתאו לדעת לא ידעו אף הם."

"ואבוא אל החדר האחרון, ותוא רחב עד לבלי קץ ומשוכלל הוא ביופי סאין כמותו. תחת החלונות מאירות אבנים טובות, כגדל ראשי בני אדם, ובכל פנותיו עומדים שלחנות גדולים של זהב. ועל כולם פרושים ספרים רבים, כתובים על קלף של צבי והכתב מעשי ידי סופר אטן נפלא. ואקרב אל הספר האחד הפתוח ואחל לקרוא בו, ואמנם הוא מבאר לי את טעם הדברים אשר ראיתי. ואלך ואגולל את הספר השני, וגם בו ימצא פתרון לחידתי, ואלך מספר לספר ומקלף לקלף, וכל אחד יאמר לי אחרת וילמדני אחרת, והכל סובב על דבר המראה, אשר ראו עיני. —"

"ואפול על פני ואקרא: אל אלהי עולם, למי מאלה אאמין? ומי יורני את האמת? ופתאם נגעה יד בי, ואסן כה וכה, והנה עבר החדר מלפני, עבר כל המחזה, ואני יושב על הארץ במגרש גדול ועל ראשי רוחב השמים. —"

ב

מעלה ומטה

ספר הרב פעם את המשל הזה:

היה איש אחד ירא אלהים, יודע ספר ולא בקש לו נתיבות רחבים. ויהי בשבתו בלילה אחד בביתו, ויבוא אליו אורח ממרחק, ויאמר לו האיש: שלום בואך, ויאמר: שלום. וישב האיש על יד השלחן וישאלהו למצבו ולמעמדו, ויאמר: אין לי רב אוצרות,

ואולם את אשר יתן לי אלהים יספיק לי. ויוסף לשאל אותו: אם עתותיו בידו להנות בספרים, ויענהו: אני עושה כזאת, עד כמה שידי מגעת. וכה החלה ביניהם שיחה על דבר השגת האלהים ועניני תבל ויושבי בה ודרכי ה', כי רבים, וירא בעל הבית כי ברכה באיש הזה, וכי מלא אותו ה' חכמה ודעת, ויחל להשתוקק זאת הפעם הראשונה בחייו לעבור את הגבול, אשר שם לו בעיוניו, ויבקשהו כי יפתח לו את השערים הסתומים האלה. ויאמר לו האורח: טוב, אנכי אעשה את הדבר והגם אין כסף אלמדך. ויתמה האיש מעט, ואולם התרצה ללמוד אתו מיד, ויחל רוחו לפעמו, אולי אין זה בן-אדם. ואולם ראה, כי הוא מדבר ומשיח עמו בנחת ויאמץ בו ויאמר לו: אם תחנני בזה, הן רבי אחת, ועלי לקום מפניך כמו מפני רב: למדני נא, איך אדע להיות זהיר בכבודך, כבוד מורה. ויענהו האורח: עוד יבוא היום ואלמדך גם זה, אבל עתה דבר לי בחוץ ועלי לעזוב לשעה. ויאמר לו האיש: ואני מחויב ללוות את מורי, ויקם וילך עמו עד הפתח. ובהגיעם אל הפתח, ויאמר אליו הזר: לוני נא הלאה! ויפחד האיש ויאמר לנפשו: מכני הרוחות הוא זה ואיננו בא ממושב בני אדם. והלו אמר: אל תירא, לך עמי. ויתאזר האיש ויצא עמו בלילה. הם הולכים מעט יחדיו, והזר גדל בחוץ מאשר היה בבית וקומתו הולכת ומשחרעת; ופתאם לקח את האיש וישימהו על כתפיו ויחל להתעופף עמו במרום, וישארו דרך יערות ועמקים. והלילה קר, רוח סועה מסעה, ויקח הגושא את אדרתו מעל שכמו וישם על השכוי, ויחם ויטב לו. ויפקח את עיניו וירא, והנה הוא יושב בביתו על יד שלחנו, כאלו לא קרה לו דבר. אבל הוא מרגיש איזה מרחב בלבו והבגד אשר עליו קל הוא מאד. וישכב על משכבו ויישן כל הלילה ויקם, והנה הוא בחוגו התמידי, מתפלל הוא ולומד בשיעורו של היום ועושה מעשהו של יום. ובבוא הערב, והנה הוא עוד הפעם פס באויר עם האיש הזר, אשר ישא אותו ופניו כמו אתמול. ויתפלא מאד על הדבר הזה, כי עוד לפני שעה התהלך בארץ למטה וידבר את פלוני ואלמוני ואיש לא הכיר בו, כי קרהו דבר.

ויבואו פעם בטיסתם יחד על הר גדול וגבוה ושם שן סלע. וישב האיש על הסלע לנוח מעט ויישן. ובהקיצו משנתו והנה אין כל, שוכב הוא בביתו כמטה והכקר מאיר. ויקם וירחץ פניו, ידיו ורגליו, וילבש מלבושו הדק, אשר נתן לו, ויתפלל. וכל היום לבו לא ידע השקט, מתירא היה להביט בפני אנשים, פן יאמרו כי אין רוחו בו; ובעמדו נשען על יד העמוד והרים את מליתו מעליו מעט, והנה הסלע לפניו כביום אתמול, והוא אינו בבית המדרש כלל, כי אם עומד הוא על ההר. — ובא האיש ואמר לו: רב לך לשבת, ויקחהו וירא עמו לארץ רחוקה. עוד הם בדרך, ויפן אנה ואנה, והנה הוא שוב בביתו, הוא עומד על יד החלון ומביט בו, וישחומם מאד ויחל למשש את הכתלים ואת הכלים, ורוחו לא רמהו, הוא שוכן ממש בעולם זה, וכרנע והנה הוא כבר בעולם אחר. — כה התחלפו המחזות והשנויים בחייו, פעם הוא במרום ומרחף באויר כיצור שמים, ופעם הוא הולך על הארץ ועושה הוא בכל מעשי הארץ. ויאמר לבוא לפני חכמים ויודעי עתים, כי יגידו לו, מה זה היה עמו? וכאיזה חוג של קסם הוא נמצא? אבל קשה עליו לספר להם את מהלך הדברים כהויתם, כי אמר: אך ישחקו עלי ויחשבוני למשוגע. וכאשר צר

לו המקום פה, התרום למעלה וירחף בשמי מרום. וכאשר חשב את עצמו לאחד מן החושבים אשר שם, ירד ארצה ויתכונן, כי לא שאר לו ולא יתר לו מבני-גילו בני האדם . . .

ופעם אחת התהלך הוא והנושא אותו תמיד כאויר וינוחו שניהם יחד בין שני הרים גדולים בניא, ובניא מערה אחת, ויגל את האבן אשר על פיה וימצא שם כתב ישן נושן, וכדפי הכתב היו מצוירים ציורים נפלאים, ויחשק מאד לקרוא בו, והנה חלף הכל כמו רגע, והוא יושב בביתו . . . חזר והסתכל, והנה הוא עומד לפני המערה. והוא לבדו והאיש אין אתו. ראה, כי הכתב הסתום נמחק פתאום ואינו עוד, ויאמר לעלות על ההר האחד, אולי ימצא שם ישוב של בני אדם. וכשעלה על ראש ההר, וירא והנה אילן אחד של זהב עומד במעגל וענפיו זהב ופירותיו זהב, ועל הענפים היו תלויים כלים של זהב, שטראיהם ודמותם כמו אלה, שהיו מצוירים בכתב החתום של המערה, וישלח את ידו לנגוע בהאילן ויעתק ממקומו, וכל אשר ילך ויקרב אליו, כן יחזור לאחור. השמש עמד בצהריים. והוא יגע ועיף מעט, וישב על שן סלע בדרך; ויתבקע הסלע ויבלע בו וירד לתחתית האדמה, ושם מתחת הוא עומד לפני ביתו ופותח את הדלת. ויחרש ויתפלא על המראה הזה יותר מעל כל המראות ולא ידע את נפשו.

„ויהי היום, והנה הוא הולך עם הנושא אתו במרום ורוחו אתו והיא מדבר אתו כבן-אדם. ויתאזר ויאמר אליו: שא אדוני לשאלתי ואל יקשה בעיניך, אם אומר לך, כי נלאיתי להיות מטולטל מהכא להתם ומהתם להכא . . . וגם לא אבין, איך זה הדבר, שאני חי תמיד בשני עולמות, במקום איש בבקר לא אעריב, וכאשר אלין, לא אקום. ויתפשט האיש מלוא שתי קומות ויאמר: את אשר תשאל אתה לא נודע עוד לשום איש על פני האדמה, כל עודו חי, אבל ראה, הנה אנכי נושא את פניך גם לדבר הזה, הנה אנלה לך: לכל אדם בעל שאר-רוח שני גוים בנשמתו, הנשמה יונקת ממעל ותשא את אברותיה למעל והנפש, זו הרוח, קרובה אל הגוף ואל לבוש הגוף. ושני גוים האלה תמיד הם מתרוצצים יחד וגם מתאחזים יחד, פעם זה מושך לכאן וזה לכאן, ולא ידך, פעם זה ממשיך הארה לזה וזה לזה. והיה כאשר הדבק תדביק מחשבתך למעלה, הנך עולה למרומי על; וכאשר תרד, זה לך לאות כי פרקת באותה שעה עול המחשבה היתרה בעליך, וכאשר תלאה את יושבי ארץ ומעשיהם, הנך חוזר לכאן. — ראית מיטך שני כוסות, אחד מלא מים חיים ובשני אין מים, ונשפך תמיד מן המלא אל הריק ומן הריק אל המלא . . . ככה יעשה בממלכת האחד כל הימים, ועדיין לא נגמר דבר זה ולא נפתים” . . .

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il